

ਰੂਬਰੂ

ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ
ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ
ਨੰ: 9
ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2009

ਭੁੱਬਣ ਲੱਗਾ ਸੂਰਜ ਕਹਿੰਦਾ,
“ਹੈ ਕੋਈ ਰਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ।
ਮੇਰੇ ਭੁੱਬਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਜੋ,
ਦੂਰ ਕਰੇ ਅੰਧਿਆਰਾ।”
ਕੌਣ ਟਿਕੂਗਾ 'ਨੇਰੇ ਅੱਗੇ,
ਸਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ,
ਤਾਂ ਇਕ ਨਿੱਕਾ ਦੀਵਾ ਕਹਿੰਦਾ,
“ਮੈਂ ਕਰ ਵੇਖੂੰ ਚਾਰਾ।”

15/-

ਰੂਬਰੂ (ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ -08)

ਰੂਬਰੂ

(ਇਸ ਪੁਸਤਕ-ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਮੇ ਆਨਰੇਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।)

ਸੰਪਾਦਕ:

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਵਿ-ਭਾਗ)

421- ਦਕੌਹਾ (ਜਲੰਧਰ) -144023

(ਨਵਦੀਪ ਮਾਡਲ ਸਕੂਲ ਦਕੌਹਾ ਦੇ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿੱਚ)

ਫੋਨ ਨੰ: ਜੇਬ- 94636-13528

E. Mail :- sandhupoet@gmail.com

ਜਸਵਿੰਦਰ 'ਮਹਿਰਮ'

426 - 8 ਬੀ, ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਨਗਰ,

(ਅਕਾਲ ਸਟੇਡੀਅਮ ਤੋਂ ਕੋਟ ਰਾਣੀ ਰੋਡ)

ਡਾਕ. ਸਤਨਾਮਪੁਰਾ, ਫਗਵਾੜਾ - 144402.

ਫੋਨ ਨੰ: ਘਰ - 01824-278371, ਜੇਬ - 98144-14317.

E. Mail :- rubru_jmehram@yahoo.com

ਸਰਬਜੀਤ 'ਦਰਦੀ'

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ: ਕੋਟਲੀ ਥਾਨ ਸਿੰਘ

ਜ਼ਿਲਾ: ਜਲੰਧਰ।

ਫੋਨ ਨੰ: ਜੇਬ - 98721-65589

ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ ਜਾਂ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਪਤੇ 'ਤੇ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣ। ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੱਜਣ ਸਹਿਯੋਗ ਰਾਸ਼ੀ ਮਨੀਆਰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਭੇਜਣ।

ਸਹਿਯੋਗ:

ਇੱਕ ਕਾਪੀ : 15 ਰੁਪਏ, ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ : 120 ਰੁਪਏ

ਯੂ.ਕੇ.: 12 ਪੌਂਡ, ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ : 20 ਡਾਲਰ

ਅਦਾਰਾ 'ਰੂਬਰੂ' ਦਾ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ।

ਸਰਬਜੀਤ 'ਦਰਦੀ', ਮਾਲਿਕ, ਛਾਪਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੁਆਰਾ ਵਾਈਟ ਕਰਾਸ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਦਫ਼ਤਰ ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪੁਸਤਕ-ਲੜੀ 'ਰੂਬਰੂ', 426 -8 ਬੀ, ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਨਗਰ, (ਅਕਾਲ ਸਟੇਡੀਅਮ ਤੋਂ ਕੋਟ ਰਾਣੀ ਰੋਡ) ਡਾਕਖਾਨਾ ਸਤਨਾਮਪੁਰਾ, ਫਗਵਾੜਾ -144402 ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। - ਸੰਪਾਦਕ

ਅੰਦਰ-ਬਾਤ

ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਰੂਬਰੂ ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਸਥਾਈ ਕਾਲਜ :

ਸੰਪਾਦਕੀ : ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (4), ਗੁਸਤਾਖੀ ਮੁਆਫ਼ (34)

ਚੱਲੇ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਦੋਸ਼ : ਜਨਾਬ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮੌਜ, ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ (43)

ਗਜ਼ਲ : ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ (5-7), ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (8), ਹਰਜਿੰਦਰ ਬੱਲ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਰੌਸ਼ਨ (9), ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਸੁਲੱਖਣ ਸਰਹੱਦੀ (10), ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ (11), ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ, ਰਾਜਵੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗਵਾੜਾ (12), ਸਿਮਰਨ, ਹਰਸ਼ਰਨ ਸ਼ਰੀਫ਼, ਇਕਵਿੰਦਰ (13), ਹਰਬੰਸ ਮਾਛੀਵਾੜਾ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੁੱਲਾ, (14), ਦੇਵਿੰਦਰ ਦਿਲਰੂਪ, ਨਿਰਪਾਲਜੀਤ ਕੌਰ ਜੋਸਨ (15) ਆਰਿਫ਼ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ, ਅਸ਼ੋਕ ਕਾਸਦ (22)।

ਕਵਿਤਾਵਾਂ : ਹੇ ਪਰਬਤ (ਪ੍ਰਿੰ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲੜਾ), ਕਵੀ (ਉਗਰਸੈਨ ਹੁਸੈਨੀ) ਸਫਾ-(16), ਉਰਦੂ ਦੋਹੇ (ਅਰਸ਼ ਸਹਿਬਾਈ) ਸਫਾ-(23), ਜ਼ੀਰਾ-ਲਾਹੌਰ (ਜਸਪਾਲ ਜ਼ੀਰਵੀ) ਸਫਾ-(51).

ਗੀਤ : ਤਰਸੇਮ ਸਫ਼ਰੀ (17)।

ਸ਼ਿਅਰ, ਕਤਏ, ਰੁਬਾਈਆਂ ਚੌਮਿਸਰੇ : ਪ੍ਰੋ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ (41)

ਕਹਾਣੀ : ਕੁਤੀੜ (ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਫਿਲੌਰੀਆ)-24, ਇੱਕ ਫਿਕਰਮੰਦ ਆਦਮੀ (ਨੂਰ ਸੰਤੋਖਪੁਰੀ)-26.

ਸਿੰਨੀ-ਕਹਾਣੀ : ਸਹਿਯੋਗ (ਡਾ. ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੱਖੂ), ਸੇਵਾ (ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਭਾਟੀਆ)-29, ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ (ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਪਤੰਗਾ), ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ (ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ)-30, ਇਮਾਨਦਾਰ ਆਦਮੀ (ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੌਮੀ), ਗਾਹਕੀ (ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ)-31,

ਵਿਅੰਗ : ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ (ਜਸਪਾਲ ਮਾਨਖੇੜਾ). ਸਫਾ-18.

ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ : ਪੁਸਤਕ : 'ਜਲਵੇ ਗਜ਼ਲ ਦੇ', ਸ਼ਾਇਰ : ਜਨਾਬ ਦੇਸ ਰਾਜ ਜੀਤ, ਚਰਚਾਕਾਰ : ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ (35)

ਪੁਸਤਕ ਸਮੀਖਿਆ : ਉਡੀਕਾਂ (ਗਜ਼ਲਗੋ : ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ) ਸਮੀਖਿਆਕਾਰ : ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ-(44), ਮੌਨ ਸੰਵਾਦ (ਸ਼ਾਇਰ : ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਾਰਕੰਡਾ) ਸਮੀਖਿਆਕਾਰ : ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ-(45), ਫੁਲਵਾੜੀ (ਗੀਤਕਾਰ : ਸੱਤਪਾਲ ਸਾਹਲੋਂ) ਸਮੀਖਿਆਕਾਰ : ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ-(45), ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ (ਗੀਤਕਾਰ : ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖੋਖਰ) ਸਮੀਖਿਆਕਾਰ : ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ-46.

ਚਰਚਾ ਗਲੀ-ਗਲੀ :

ਕਦਰਦਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ (47-50)

-●-

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੀਵਾਨਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਮਰੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਜੇਬ-ਖਰਚ ਨੂੰ ਖਾਣ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਉਮਰੇ ਮੈਂ ਬੁੱਕ-ਸਟਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਸਿਕ 'ਕਵਿਤਾ' ਵਰਗੇ ਪਰਚੇ ਖਰੀਦ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਭ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਚਾਅ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨਾਕੁਰ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਜੀਬ-ਗਰੀਬ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਿਅਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਬਾਲ-ਮਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਟੁੰਬਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਵੇਖ ਕੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਰੁਖ ਹੁੰਡ ਮੁੰਡ ਟੁੰਡ,
ਲੰਘੀਆਂ ਜਦ ਵੀ ਬਹਾਰਾਂ ਸੰਗੀਆਂ।

ਤੇ ਫਿਰ ਜਦ ਉਹ ਇਸ ਕਾਫ਼ੀਏ ਨੂੰ 'ਅੰਗੀਆਂ' ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਾਇਰ ਬੜਾ ਚੁਲਬੁਲਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਕਵਿਤਾ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਲੱਗਣ ਦੇ ਮਜ਼ਾਹੀਆ ਸ਼ਿਅਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਦਗੁਦਾ ਜਾਂਦੇ, ਜਿਵੇਂ—

ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਮੇਰਾ ਪਾਊਡਰ ਦਾ ਡੱਬਾ,
ਕਿ ਗ਼ੈਰਾਂ ਦਾ ਚਾਲੂ ਘਰਾਟ ਹੋ ਗਿਆ ਏ।

ਪਰ ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸ਼ਿਅਰ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚਲੀ ਸਾਦਗੀ, ਸੋਚ ਦੀ ਬਲੰਦੀ, ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਅਤੇ ਕਾਵਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਜਲਵੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਹਲੂਣਾ ਵੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਬਾਈਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ 'ਅਟੱਲ ਸਚਾਈਆਂ' ਤਾਂ ਦਿਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਧਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ—

ਕਮੀ ਧਨ ਦੀ ਰਹੇ ਲੇਕਿਨ ਚਲਨ ਦੀ ਨਾ ਕਮੀ ਹੋਵੇ।
ਉਹ ਓਨਾਂ ਮੁਸਕਰਾਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਨਮੀ ਹੋਵੇ।
ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਹਰ ਆਦਮੀ ਸ਼ਾਇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
ਮਗਰ ਸ਼ਾਇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਉਹ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ।

ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਅਲੌਕਿਕ ਤੇ ਇਲਾਹੀ ਵਸਤੂ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਬੈਠਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਬਣਾ ਸਕਣ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੀ ਸੁਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਣਾ। ਫਿਰ 1972 ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ, ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਦਰਖਾਸਤ 'ਤੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਜਿਸ ਫ਼ਰਾਖ਼-ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਜਿਹੇ ਹਕੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਵਰਾ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਬਾਕੀ ਢਾਈ ਸੌ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਰੂਜ਼ ਸਬੰਧੀ ਇੱਕ ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਇਉਂ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਹ ਨੁਕਤੇ ਮੇਰੇ ਜਿਹਨ ਦੀ ਨੁੱਕਰ-ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਅਣਮੋਲ ਹੀਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, “ਸੰਧੂ! ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਦੀਪਕ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ।” ਅੱਜ ਮੈਂ ਸਾਹਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਰੋਮ ਰੋਮ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹੈ।

12 ਜਨਵਰੀ 2005 ਦੇ ਠੰਡੇ-ਠੰਡੇ ਮੌਸਮ ਦੀ ਨਿੱਘੀ-ਨਿੱਘੀ ਧੁੱਪ ਨੇ ਸਾਡਾ ਰਾਹਨੁਮਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸ਼ਾਇਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਸੀ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਜਿਹੇ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਨਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤਾ।

—ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ

ਹਵਾ 'ਚ ਦੁਰਗੰਧ ਘੁਲ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਥਾਂ ਨਫਰਤ ਖਿਲਾਰ ਆਈ।
ਚਮਨ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਚਮਨ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਉਤਾਰ ਆਈ।
ਉਦਾਸ ਬੁਲਬੁਲ, ਨਿਰਾਸ਼ ਜੁਗਨੂੰ, ਹੱਤਾਸ਼ ਘੁੱਗੀਆਂ, ਦੁਖੀ ਗੁਟਾਰਾਂ,
ਝੜੇ ਨੇ ਸ਼ਾਖਾਂ ਦੇ ਅਧ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲ, ਚਮਨ 'ਚ ਕੈਸੀ ਬਹਾਰ ਆਈ।
ਜਿਧਰ ਵੀ ਉਠਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਯਾ ਰਬ! ਲਹੂ ਦਾ ਦਰਿਆ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੈ,
ਇਹ ਕੈਸਾ ਮੌਸਮ ਹੈ, ਬੱਦਲਾਂ 'ਚੋਂ ਸਦਾ ਬਾਰੂਦੀ ਫੁਹਾਰ ਆਈ।
ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਈ ਨਾ ਖ਼ੈਰ ਇਸ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਖ਼ੌਫ਼ ਕੀਤਾ,
ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਰ 'ਤੇ ਰਹਿਬਰਾਂ ਦੇ, ਹਜ਼ਾਰ ਦਾਮਨ ਪਸਾਰ ਆਈ।
ਅਜਬ ਜਿਹਾ ਸੇਕ ਹੈ ਫਜ਼ਾ ਵਿਚ, ਇਹ ਅੱਗ ਭੜਕਣ ਦੀ ਹੈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ,
ਇਲਾਹੀ! ਗੁਲਸ਼ਨ ਸੜੇ ਨਾ ਮੇਰਾ, ਮਸਾਂ ਹੈ ਇਸ 'ਤੇ ਬਹਾਰ ਆਈ।
ਇਹ ਗਰਮ ਮੌਸਮ, ਇਹ ਸਰਦ ਹੌਕੇ, ਇਹ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਇਹ ਖਾਲੀ ਦਾਮਨ,
ਅਵਾਜ਼ੇ ਕੱਸਦੇ ਨੇ, ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਿ ਰੁੱਤ ਹੈ ਕਿਆ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਆਈ।
ਇਹ ਟੁੱਟੇ ਡਾਹਣੇ, ਪੁਟੀਂਦੇ ਬੂਟੇ, ਸਿਸਕਦੇ ਬੋਟ, ਉੱਜੜੇ ਆਸ਼ੀਆਨੇ,
ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ, 'ਬਚਾਓ ਸਾਨੂੰ', ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰਤ ਨਾ ਯਾਰ ਆਈ।
ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਬਣ ਗਿਐ ਮੁਹੱਜਬ, ਇਹ ਬੰਦਾ ਜੰਗਲੀ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲਾ,
ਮਗਰ ਮੁਹੱਬਤ ਬਚਾ ਨਾ ਸਕਿਆ, ਨਾ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰ ਆਈ।
ਨਾ ਕੋਈ ਰਸਤਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਹਿਬਰ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਖਾ,
ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਹੈ ਕਾਫ਼ਿਲਾ ਇਹ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਵਿਚਾਰ ਆਈ।
ਹਰੇਕ ਮਹਿਫ਼ਿਲ 'ਚ ਸੋਗ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਲਾਪ ਹੈ ਕਿਉਂ,
ਹੈ ਪਹੁੰਚੀ ਵਹਿਸ਼ਤ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਕਾਹਤੋਂ, ਮਨੁਖਤਾ ਕਿਉਂ ਬਾਜ਼ੀ ਹਾਰ ਆਈ।
ਇਹ ਘਰ ਦਾ 'ਦੀਪਕ' ਨਾ ਘਰ ਜਲਾਵੇ, ਨਾ ਗ਼ੈਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਸ਼ਰਾਰਤ,
ਓ ਦਿਲ ਪ੍ਰਸਤੋ! ਤੁਰੋ ਸੰਭਲ ਕੇ, ਹੈ ਸਿਰ 'ਤੇ ਆਫ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰ ਆਈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੈ? ਹੁਸੀਂ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਮੌਤ ਵੀ ਬੰਦੇ ਲਈ ਹਊਆ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਇਸ਼ਕ ਕੀ ਹੈ? ਯਾਰ ਦਾ ਜਲਵਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਹੁਸਨ ਵੀ ਛਿਨ ਭਰ ਦਾ ਹੀ ਸੁਪਨਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਪਿਆਰ ਕੀ ਹੈ? ਰੂਹ ਦਾ ਨਗਮਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਦਰਦ ਵੀ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦਾ ਹੀ ਵਿਰਸਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਦੌੜ ਦੌਲਤ ਵਾਸਤੇ, ਸ਼ੁਹਰਤ ਲਈ ਇਹ ਖਿੱਚ-ਧੂਹ,
ਆਦਮੀ ਦੀ ਅਕਲ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਆਦਮੀ ਮਜ਼ਹਬ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਖ਼ੂਨ,
ਜਦ ਕਿ ਮਜ਼ਹਬ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਏ ਦੀਵਾਨਿਓ!
ਆਦਮੀਅਤ ਹੀ ਬੜਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਸਿਰਫ਼ ਮਤਲਬ ਤੱਕ ਮੁਹੱਬਤ ਹੋ ਕੇ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਗਈ,
ਦੋਸਤੀ ਵੀ ਹੁਣ ਨਿਰਾ ਸੌਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਖ਼ੂਨ ਇੱਕੋ ਹੈ, ਮਗਰ ਕਿਉਂ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਆਪਸ 'ਚ ਹੈ,
ਭਾਵਨਾ 'ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਗ਼ਲਬਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਨਾ ਮੁਹੱਬਤ, ਨਾ ਮੁਰੱਵਤ, ਨਾ ਅਦਬ, ਨਾ ਹੀ ਖ਼ਲੂਸ,
ਆਦਮੀ ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਢਾਂਚਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਸ਼ਿਕਰਿਆਂ, ਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਅੱਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਗ਼ੁਲਸ਼ਨ ਵਿਚ ਐ ਦੋਸਤ!
ਬੁਲਬੁਲਾਂ, ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਰਬ ਰਾਖਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।
ਦਿਲ ਜਲਾ ਕੇ ਜਿਸ ਨੇ ਰੱਖੀ ਬਜ਼ਮ ਦੇ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨੀ,
ਬਜ਼ਮ ਵਿਚ 'ਦੀਪਕ' ਉਹੀ ਜਗਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

—●—

ਸੁਣ ਕੇ ਮਜ਼ਾ ਨਾ ਆਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨਾ ਆਖੋ!
ਦਿਲ ਵਿਚ ਜੇ ਖੁਭ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨਾ ਆਖੋ!
ਖ਼ੂਬੀ ਇਹ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਹੈ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਮਸਤੀ,
ਜਿਹੜੀ ਦਿਮਾਗ਼ ਖਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨਾ ਆਖੋ!

—ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ

ਰਹਿਣੀਆਂ ਹਨ ਮਹਿਫ਼ਿਲਾਂ ਸਭ 'ਨੇਰੀਆਂ ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਕੌਣ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਸੀ ਰਾਤਾਂ ਕਾਲੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਰਿੰਦ ਸਿੱਖਣਗੇ ਸਲੀਕੇ ਮੈਅਕਸ਼ੀ ਦੇ ਕਿਸ ਤੋਂ ਦੋਸਤ,
 ਮਅਰਫ਼ਤ ਸਿੱਖਣੀ ਹੈ ਕਿਸ ਤੋਂ ਸੂਫ਼ੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਜਿਸ ਦੀ ਦਰਵੇਸ਼ੀ 'ਚੋਂ ਸਾਹਾਨਾ ਅਦਾ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਸਾਫ਼,
 ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਭੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਹ ਖ਼ੂਬੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਹਰ ਬਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਣਾ ਬੜੀ ਸ਼ਿੰਦਤ ਦੇ ਨਾਲ,
 ਇਹ ਮਿਸਾਲਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਮਿਲਣੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਖ਼ੂਨ ਅਪਣਾ ਅਪਣੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਾਂਗ,
 ਕਿਸ ਪਿਲਾਉਣੈ ਦੋਸਤ! ਸਹਿ ਕੇ ਤੰਗੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਮੂੰਹ ਲੁਕੋ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਯਾਰ,
 ਘਰ ਲੁਟਾ ਕੇ ਕੌਣ ਪਾਲੂ ਯਾਰੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਰ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਹੈ ਦੌਲਤ ਦੀ ਜਾਂ ਸ਼ੁਹਰਤ ਦੀ ਭੁੱਖ,
 ਕੌਣ ਦੱਸੂ ਫ਼ਨ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਚਾਪਲੂਸੀ ਕਰਨਗੇ ਪੈਦਾ ਅਦੀਬ,
 ਕਿਸ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਬੇਬਾਕੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਕਾਤਿਲਾਂ ਦੇਣੀ ਹੈ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿਗਾੜ,
 ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ ਕਿਸ ਨੇ ਮੀਨਾਕਾਰੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਿਆਜ਼,
 ਕਰਨੀਐਂ ਕਿਸ ਘਰ ਦੀਆਂ ਬਰਬਾਦੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ।
 ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ 'ਜੈਤੋਈ' ਗੋ ਸ਼ਾਇਰ ਮਹਾਨ,
 ਕਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੋਣੀਆਂ ਉਸਤਾਦੀਆਂ, ਦੀਪਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਦੇ ਬਾਰੇ।

—●—

ਇਹ ਹੱਕ ਦਿਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬਣਦੈ, ਉਹ ਕਰਨ ਚਰਚੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਬਾਰੇ।
 ਇਹ ਅਕਲ ਵਾਲੇ ਕਿਉਂ ਛੇੜਦੇ ਨੇ, ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਕਿੱਸੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਬਾਰੇ।
 ਸਿਆਸੀ ਨੁਕਤਾ-ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਲੋਕੋ, ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਐਂ ਨਾ ਵਿਗਾੜੋ,
 ਗ਼ਲਤ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਤੁਸਾਂ ਮਿਥੇ ਨੇ, ਸਿਆਸੀ ਟੀਚੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਬਾਰੇ।

—ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ

ਗਜ਼ਲ-ਗੁਲਜ਼ਾਰ

ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੀੜ੍ਹੀ

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਨਾ ਨੈਣ ਨੇ ਹੁਣ ਕਟਾਰ ਵਰਗੇ,
ਨਾ ਖਿੜਿਆ ਮੁੱਖੜਾ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗਾ।
ਮਗਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ,
ਹੋ ਜਾਵੇ ਚਿਹਰਾ ਉਨਾਬ ਵਰਗਾ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆਂ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨੇ,
ਨਸ਼ਾ ਬੜਾ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਪਰ, ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸ਼ਬਾਬ ਵਰਗਾ।
ਇਹ ਆਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਦਿੰਦੇ ਜੀਵਨ, ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਗੋਸ਼ਤ ਵੀ ਮੰਗਦੇ ਦਿਲ ਤੋਂ,
ਜੇ ਇਸ਼ਕ ਇਕ ਪਲ ਹੈ ਰੱਬ ਵਰਗਾ, ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੈ ਉਕਾਬ ਵਰਗਾ।
ਮਹਿਕ ਵੀ ਦਿੰਦੇ, ਟਹਿਕ ਵੀ ਦਿੰਦੇ, ਤੇ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਸਾੜ ਸੀਨੇ,
ਹੈ ਇਸ਼ਕ ਮਿਤਰਾ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਵਰਗਾ, ਤਿਜ਼ਾਬ ਵਰਗਾ।
ਨੰਗੋਜ ਛਡ ਕੇ ਵੀ ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ, ਅਜੋਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੈਨਲਾਂ ਵਿਚ,
ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਮਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਤਾਬ ਵਰਗਾ।
ਬਦਨ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਦਿਮਾਗੀ-ਚੁਸਤੀ, ਕਲਮ ਦੀ ਖੁੰਦਕ ਤਾਂ ਘਟ ਗਈ ਹੈ,
ਮਗਰ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ, ਕਿਉਂ ਦਿਲ ਧੜਕਦੇ ਸ਼ਬਾਬ ਵਰਗਾ।
ਹੈ ਯਾਰ ਮੇਰਾ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਵਰਗਾ, ਸ਼ਬਾਬ ਵਰਗਾ,
ਉਕਾਬ ਵਰਗਾ, ਕਿਤਾਬ ਵਰਗਾ, ਜਨਾਬ ਸਮਝੋ ਜਨਾਬ ਵਰਗਾ।
ਇਹ ਬਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵੇਦ ਸਾਰੇ, ਤੂੰ ਰਮ ਰਿਹਾਂ ਏਂ ਹਰੇਕ ਸ਼ੈਅ ਵਿਚ,
ਤੂੰ ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਕਿਉਂ ਨਈਂ, ਕੀ ਪਹਿਨਿਆਂ ਤੂੰ ਨਕਾਬ ਵਰਗਾ।
ਨਾ ਜੀਣ ਦੀ ਚਾਹ, ਨਾ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ, ਨਾ ਲੋਭ-ਲਾਲਚ, ਨਾ ਮੋਹ-ਮੁਹੱਬਤ,
ਜਦੋਂ ਦਾ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ, ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਇਨਕਲਾਬ ਵਰਗਾ।
ਕੀ ਦੇ ਰਿਹੈਂ ਤੇ ਕੀ ਲੋੜਦਾ ਹੈਂ, ਕਿੰਨੂੰ ਤੂੰ ਦੇਣੈਂ ਤੇ ਖੁਹਣੈਂ ਕਿਸ ਤੋਂ,
ਹਿਸਾਬ ਤੇਰਾ ਹੈ ਬੇ-ਹਿਸਾਬਾ, ਹਿਸਾਬ ਨਈਂ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਵਰਗਾ।
ਨਾ ਉਸ 'ਚ ਬੂਝ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੁਝਤਣ, ਨਾ ਮੱਤ ਮਾਰੇ, ਨਾ ਰੋਲੇ ਇੱਜ਼ਤ,
ਐ ਮੇਰੇ ਮੌਲਾ, ਕਿਉਂ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਵਿਚ, ਨਸ਼ਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵਰਗਾ।
ਉਡਾਣ ਉੱਚੀ ਤੇ ਸੋਚ ਡੂੰਘੀ, ਹੈ ਪੁਖਤਗੀ ਵੀ ਕਲਾ 'ਚ ਐਸੀ,
ਕਵੀ ਤਾਂ ਵੇਖੇ ਨੇ ਲੱਖ 'ਸੰਧੂ', ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਨਾਬ ਵਰਗਾ।

ਫੋਨ- 94636-13528

ਹਰਜਿੰਦਰ 'ਬੱਲ'

ਪਤਾ ਹੁਣ ਲੱਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਮੁਹੱਬਤ ਕੀ ਬਲਾ ਹੁੰਦੀ।
 ਇਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਜਾ ਹੁੰਦੀ।
 ਬਹਾਨੇ ਲੱਭਦੇ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਣੇ ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ?
 ਤੂੰ ਸਿੱਧਾ ਆਖ ਕਿ “ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੁਣ ਨਈਂ ਨਿਭਾ ਹੁੰਦੀ।”
 ਮੈਂ ਕਿੰਨੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ਼ ਲੜਿਆ ਹਾਂ ਜਿਹਦੀ ਖਾਤਿਰ,
 ਉਹੋ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਖੇ ਨਾ ਹੁਣ ਮੈਥੋਂ ਵਫ਼ਾ ਹੁੰਦੀ।
 ਜੇ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਮੈਂ,
 ਮੁਹੱਬਤ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਨਈਂ ਦਿਲ 'ਚੋਂ ਭੁਲਾ ਹੁੰਦੀ।

ਰਵਾਨੀ ਸਕਤਿਆਂ ਨੇ ਰਹਿਣ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ,
 ਗ਼ਜ਼ਲ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਹੋਰ ਨਈਂ ਬੇਵਫ਼ਾ ਹੁੰਦੀ।

ਇਹ ਅਜ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੈਨੂੰ, ਖੜ੍ਹਾ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਏਂ 'ਬੱਲ' !
 ਨਜ਼ਰ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ਼ ਅਜ ਕਿਉਂ ਨਈਂ ਮਿਲ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ?

ਮੋਬਾਈਲ : 098148 75959

ਗੁਰਦਿਆਲ 'ਰੋਸ਼ਨ'

ਬਿਤਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਅਪਣੀ ਸਜਾ ਵਾਂਗੂੰ।
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਮੈਂ ਚਿਰ ਤੋਂ ਭਟਕਦਾ ਹਾਂ ਹਵਾ ਵਾਂਗੂੰ।
 ਚਲੋਂ ਤੁਫ਼ਾਨ ਅੱਗੇ ਪਰਬਤਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਖਲੋ ਜਾਈਏ,
 ਅਸੀਂ ਵਰ੍ਹਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਵਾਂਗੂੰ।
 ਮਿਰੇ ਹੀ ਸਿਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁਤ ਅਜ-ਕਲ੍ਹ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਸਾਂ ਖੁਦਾ ਵਾਂਗੂੰ।
 ਜਦੋਂ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਰਸਤਾ ਅਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ,
 ਦਿਖਾਇਆ ਇਸ਼ਕ ਨੇ ਰਸਤਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਰਹਿਨੁਮਾ ਵਾਂਗੂੰ।
 ਪਵੇ ਜੇ ਲੋੜ, ਸਿਰ ਅਪਣਾ ਕਟਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਐ ਕਾਤਿਲ !
 ਤਿਰੀ ਤਲਵਾਰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਸਾਨੂੰ ਦਿਲਰੁਬਾ ਵਾਂਗੂੰ।
 ਉਹ ਨਗਮਾ ਹੈ, ਤਰੱਨੁਮ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਹੈ,
 ਮਿਰਾ ਮਹਿਬੂਬ ਲਗਦਾ ਹੈ ਮੁਸੱਵਰ ਦੀ ਕਲਾ ਵਾਂਗੂੰ।
 ਮਿਰਾ ਦਿਲ ਤੋੜਕੇ ਉਸਨੇ ਬਣਾਇਆ ਗ਼ੈਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾ,
 ਮੈਂ ਪੂਜਾ ਜਿਸ ਦੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੇਵਤਾ ਵਾਂਗੂੰ।

ਫੋਨ: 0161-2783326.

ਸੁਲੱਖਣ 'ਸਰਹੱਦੀ'

ਪੀੜ ਦਾ ਪਰਬਤ ਲਿਖਾਂ ਜਾਂ ਦਰਦ ਦਾ ਸਾਗਰ ਲਿਖਾਂ।
ਮਰ ਗਈ ਅਪਨੱਤ ਜਿਸ 'ਚੋਂ, ਓਸ ਨੂੰ ਕੀ ਘਰ ਲਿਖਾਂ।

ਨੇਰੀਆਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਰਾਤਾਂ ਲਈ ਜੇ ਕਰ ਲਿਖਾਂ।
ਸੂਰਜਾਂ ਚੰਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਖੰਜਰ ਲਿਖਾਂ।

ਚਿਤਵਿਆ ਹੈ ਮੈਂ ਸਦਾ ਕਿ ਜੋ ਲਿਖਾਂ, ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਂ।
ਇੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਰ ਬਾਜ਼ ਕਿੱਦਾਂ, ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿੱਤਰ ਲਿਖਾਂ।

ਅੱਜ ਦਾ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ, ਐ ਪੋਰਸੀ-ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ।
ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਲਿਖਾਂ ਜਾਂ ਰਾਮ ਦਾ ਮੰਦਰ ਲਿਖਾਂ।

ਐ ਵਤਨ! ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਵੀ ਏਂ ਜਾਂ ਸਮੁੱਚਤਾ ਹੈਂ ਨਿਰੀ,
ਤੈਨੂੰ ਸਿਰ ਦੀ ਛਾਂ ਲਿਖਾਂ ਜਾਂ ਬਲ ਰਿਹਾ ਅੰਬਰ ਲਿਖਾਂ।

ਜੀ ਬੜਾ ਕਰਦੈ ਕਿ ਬਲਦੇ ਦੀਪ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪਵਾਂ,
ਕਾਲਖਾਂ ਦੀ ਹਿੱਕ ਉੱਤੇ ਲੋਅ-ਭਰੇ ਅੱਖਰ ਲਿਖਾਂ।

ਦੂਰ ਹੀ ਇਹ ਰਹਿਣ ਸ਼ਾਲਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਸੂਲੀਆਂ,
ਅੱਸੀ ਨੌਬਤ ਨਾ ਹੀ ਆਵੇ, ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਬੰਕਰ ਲਿਖਾਂ।

ਕਦ ਕੁ ਤੀਕਰ ਅੱਗ-ਲਕੀਰਾਂ ਵਾਹੀ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਸੀਂ,
ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਲਿਖ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਖਾਂ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਜੇ ਇਕ ਵੀ ਲਿਖ ਜਾਏਂ ਗਜ਼ਲ,
ਸੁਖਨਵਰ 'ਸਰਹੱਦੀ' ਤੈਨੂੰ, ਸ਼ਾਇਰ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ ਲਿਖਾਂ।

ਮੇਰੀ ਇਹ ਰੀਝ ਹੈ ਸਜਣਾ, ਕੋਈ ਸੌਗਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!
ਮੇਰੀ ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!

ਤੇਰੇ ਬਿਨ ਨਾ ਤਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ੁਹਰਤ ਹੈ, ਨਾ ਜੀਵਨ ਹੈ,
ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ, ਮੇਰੀ ਸ਼ੁਹਰਤ, ਮੇਰੀ ਹੱਯਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!

ਨਹੀਂ ਮਨਸ਼ਾ ਕਿ ਤੂੰ ਆਵੇਂ ਤਾਂ ਬਸ ਪ੍ਰਭਾਤ ਬਣ ਆਵੇਂ,
ਉਜਾਲੇ ਆਪ ਉਘੜਨਗੇ, ਤੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਰਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!

ਰਹੇ ਤੁਰਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਉਂ ਉਮਰ ਸਾਰੀ,
ਕਦੇ ਬਣ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਆ, ਕਦੇ ਤੂੰ ਬਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!

ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਫਰਕ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਿਮ ਤੇ ਇਸਾਈ ਵਿਚ,
ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੂੰ ਆ, ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!

ਪਿਆਲਾ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪੀਣਾ ਪਊ ਸਚ ਵਾਸਤੇ ਲਾਜ਼ਿਮ,
ਤੂੰ ਬੇਸ਼ਕ ਬਣ ਕੇ ਮੀਰਾਂ ਆ, ਤੇ ਜਾਂ ਸੁਕਰਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!

ਪਿਆਸਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਤਨ-ਮਨ, ਕਲੇਜਾ ਤੇ ਜਿਗਰ 'ਸੈਣੀ',
ਵਸਲ ਦਾ ਬਣ ਕੇ ਬੱਦਲ, ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਬਰਸਾਤ ਬਣ ਕੇ ਆ!

ਫੋਨ: 01887-223952

ਜਸਵਿੰਦਰ 'ਮਹਿਰਮ'

ਭਟਕਣਾ ਦਾ, ਤੜਫਣਾ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤੌਰ ਚੋਂ ਜੇ ਸਮਝਣਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਝੂਠ ਕਹਿੰਦੈ, ਆਖਦਾ ਜੋ, ਇਸ਼ਕ ਹੁੰਦੈ ਸੋਚ ਕੇ,
ਇਸ਼ਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਯਾਰ ਨੇ ਬਣ ਕੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗੈਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਓਪਰਾ,
ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਕੀ ਜ਼ੋਰ, ਜਿੱਥੇ ਆਪਣਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਯਾਦ ਆਇਆ ਹਰ ਸਮੇਂ,
ਭਰਮ ਸੀ, ਹੋਇਐ ਜੁਦਾ, ਹੋਇਆ ਜੁਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੂੰ ਤੜਫਦਾ ਰਹਿੰਨੈਂ ਭਲਾ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ,
ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵਾਸਤਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਜਾ,
ਪਰ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਸੌਂ ਗਿਆ ਨਾ ਸਮਝ ਪਹਿਰੇਦਾਰ, ਉਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੈ,
ਹਰ ਤਰਫ਼ ਰੱਖਦੈ ਨਜ਼ਰ, ਬੱਸ ਆਖਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਕੀ ਪਤਾ ਪੱਲੜਾ ਝੁਕੇਗਾ ਕਿਸ ਤਰਫ਼ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ,
ਜਾਣਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਗਵਾਹ ਜਦ ਬੋਲਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਹਰ ਸ਼ਖਸ ਚਾਹੁੰਦੈ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਹਵਾ,
ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹੈ ਕੀ ਹਵਾ, ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਮਾਣ ਕਰਕੇ ਅਕਲ ਦਾ ਆਖੇ ਸਹੀ ਨੂੰ ਵੀ ਗਲਤ,
ਸੋਚਦੈ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਤਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਇਸ ਨਗਰ ਚੋਂ ਤੂੰ ਅਜੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਨਾ ਆਸ ਕਰ,
ਕੈਦ ਹੈ ਨਿਰਦੇਸ਼, ਕਾਤਿਲ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।
ਵਕਤ ਆਖੇ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਬਦਲਾਵ ਦੀ ਕੁਝ ਲੋੜ ਹੈ,
ਸਮਝਦੈ ਇਨਸਾਨ ਪਰ ਹੱਲ ਸੋਚਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਫੋਨ ਨੰ: ਜੇਬ- 98144-14317.

ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਕਾਫ਼ਰ ਆਖੇ, ਕੋਈ ਆਖੇ ਝੱਲਾ।
ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਮੰਦਰ ਉੱਤੇ ਅੱਲਾ।

-ਇਕਵਿੰਦਰ

ਸਰਬਜੀਤ 'ਦਰਦੀ'

ਆ ਜਾ ਸੁਣ ਲੈ ਨਵਿਆਂ ਯਾਰਾ, ਮੇਰੀ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀ।
ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਤੁਰ ਗਏ ਸਾਰੇ, ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਹਾਣੀ।
ਤੈਥੋਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੂੰ ਵੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕੀਚਰ ਕੀਤਾ,
ਦਿਲ ਤੇ ਤਖ਼ਤ ਬਿਠਾਇਆ ਸੀ ਮੈਂ, ਜਾਣ ਕੇ ਦਿਲ ਦੀ ਰਾਣੀ।
ਪਿਆਰ ਵਧਾਇਆ ਕਰ ਤੂੰ ਯਾਰਾ, ਕਰਨੀ ਫੁੱ-ਫੁੱ ਛਡ ਦੇ,
ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਕਦੀ ਨਾ ਸੁਲਝੂ, ਉਲਝ ਗਈ ਜੋ ਤਾਣੀ।
ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਾਡੇ ਖੂਨ 'ਚ ਯਾਰੋ ਇਸ਼ਕ-ਮੁਹੱਬਤ ਹੋਵੇ,
ਜਦ ਕਿ ਸਾਡੇ ਹੱਡਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਪੰਜ-ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ।
ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਸਮਝ ਤੂੰ, ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਰੁਖੜਾ,
ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਤੁਰ ਗਏ ਸਾਰੇ, 'ਦਰਦੀ' ਤੇਰੇ ਹਾਣੀ।
ਵੇਖ ਲਈਂ ਫਿਰ, ਦੁਖ-ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ, ਲਾਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ,
ਸ਼ਾਮ-ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ 'ਦਰਦੀ' ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰ ਤੂੰ ਬਾਣੀ॥

-ਕੋਟਲੀ ਥਾਨ ਸਿੰਘ (ਜਲੰਧਰ)
ਫੋਨ. 98721-65589

ਰਾਜਵੀਰ ਸਿੰਘ ਫਗਵਾੜਾ

ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਸਹੀ।
ਮੈਂ ਹਾਂ ਆਦਮੀ, ਤੂੰ ਖੁਦਾ ਸਹੀ।
ਤੂੰ ਹੀ ਦਿਲ 'ਚ ਮੇਰੇ ਹੈਂ ਵੱਸਦਾ,
ਚਾਹੇ ਲੱਖ ਮੈਥੋਂ ਜੁਦਾ ਸਹੀ।
ਤੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਆਵਾਂਗਾ,
ਇਕ ਬਾਰ ਮੈਨੂੰ ਭੁਲਾ ਸਹੀ।
ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ ਮੈਂ,
ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਖ਼ਤਾ ਸਹੀ।
ਮਨਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਏ ਹਰ ਸਜ਼ਾ,
ਇਲਜ਼ਾਮ ਕੋਈ ਤਾਂ ਲਾ ਸਹੀ।
ਬਣ ਜਾਊਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਲੱਖ ਮੈਂ,
ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਸਹੀ।

ਗੱਰੀ ਗੱਲ ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਚੁੰਮ ਲਵਾਂ,
ਮੈਨੂੰ ਪਲਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹਾ ਸਹੀ।
ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵਜ਼ੂਦ ਹੈ,
ਬਾ-ਵਫ਼ਾ ਤੂੰ ਮੈਂ ਬਿ-ਵਫ਼ਾ ਸਹੀ।
ਤੈਨੂੰ ਹਸ ਕੇ ਸੀਨੇ ਮੈਂ ਲਾ ਲਵਾਂ,
ਬਣ ਮੌਤ ਮੇਰੀ ਤੂੰ ਆ ਸਹੀ।
ਹੁਣ ਡੋਬ ਮੈਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਰ ਦੇ,
ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਤਾਂ ਸੁਣਾ ਸਹੀ।
ਸੌਂ ਹੀ ਜਾਊ 'ਰਾਜ' ਸਦਾ ਲਈ,
ਕਿਤੇ ਖ਼ਾਬ ਬਣ ਕੇ ਤੂੰ ਆ ਸਹੀ।

ਫੋਨ. 98727-63624

ਗਜ਼ਲ ਗੁਲਜ਼ਾਰ

ਸਿਮਰਨ

ਮਨ ਦੀ ਬੋਰੀ ਬੱਦਲੀ ਲਈ, ਮੋਕੁਲਾ ਅੰਬਰ ਬਣੀ।
ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਦੇ ਲਈ ਪਰ ਬਣੀ।

ਮੇਰਿਆਂ ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਨੱਚੇ ਜਦ ਕਦੇ ਸਤਰਾਂ ਦੀ ਹੂਰ,
ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹਰ ਗੀਤ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਤੂੰ ਝਾਂਜਰ ਬਣੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਖਲਜ਼ਗਣ ਜਦ ਖੋਹ ਲਵੇ ਮੇਰਾ ਸਕੂਨ,
ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਆਰਾਮ ਲਈ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਰਗਾ ਦਰ ਬਣੀ।

ਪਿਆਸ ਦੀ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਤੜਪ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ,
ਜਾਂ ਤਾਂ ਮਾਰੂਥਲ ਰਹੀਂ ਤੇ ਜਾਂ ਤੂੰ ਫਿਰ ਸਾਗਰ ਬਣੀ।

ਇਸ਼ਕ-ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਇਹ ਖੁਣ ਹੋਊ ਇਬਾਰਤ ਵਾਂਗਰਾਂ,
ਮੈਂ ਬਣਾਂਗੀ 'ਅਰਥ' ਤੇ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਦਾ 'ਅੱਖਰ' ਬਣੀ।

ਢੋਰ ਵੇਖੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਮੇਰੇ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ,
ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਇੱਕੋ ਮੇਰੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਹਿਬਰ ਬਣੀ।

ਹਰਸ਼ਰਨ 'ਸ਼ਰੀਫ'

ਨੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਕੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਮੈਂ।
ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ, ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਮੈਂ।

ਤੇਰੀਆਂ ਰਾਹਾਂ 'ਚੋਂ ਚੁਣ ਕੇ ਖਾਰ, ਕੰਕਰ ਤੇ ਹਨੇਰ,
ਫੁੱਲ, ਸੂਰਜ, ਰੰਗ, ਖੁਸ਼ਬੂ ਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਮੈਂ।

ਮੇਰਿਆਂ ਸ਼ੇਅਰਾਂ 'ਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਜਦ ਜੀ ਚਾਹੇ ਵੇਖ ਲਈਂ,
ਨਕਸ਼ ਤੇਰੇ ਮਿਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਢਾਲ ਕੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਮੈਂ।

ਹੋਂਦ ਅਪਣੀ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ, ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ ਰੋਸ਼ਨੀ*,
ਸ਼ੌਂਕ ਇਕ ਸ਼ੌਂਮਾਂ ਦੇ ਵਰਗਾ ਪਾਲ ਕੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਮੈਂ।

ਮੇਰੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਲਵੀਂ,
ਅਪਣਾ ਤਨ ਹਰ ਹਾਲ 'ਚੋਂ ਹੰਗਾਲ ਕੇ ਰੱਖਾਂਗਾ ਮੈਂ।

*ਮਿਸਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰੇ ਟਕਰਾਉਣ ਕਾਰਨ
ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨੀ ਪਈ।-ਸੰਧੂ

-ਗਜ਼ਲ ਵਿਲਾ, 19-ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਗਰ, ਪਟਿਆਲਾ।
ਫੋਨ. 9912125141.

ਇਕਵਿੰਦਰ

ਗੁੰਮੇ ਲੋਕ ਲਿਬਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।
ਭੁੱਬੇ ਲੋਕ ਗਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਦੇਖ ਲਿਆ ਮੈਂ ਦੇਖ ਲਿਆ,
ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਰਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਹੋ ਜਾ ਮੇਰੇ ਹੋਰ ਤੂੰ ਨੇੜੇ,
ਵਸ ਜਾ ਯਾਰ! ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਅੱਧੀ ਉਮਰ ਗੁਆ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ,
ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ,
ਕਈਆਂ ਨੇ ਅਰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਕੌੜੀ ਕੌੜੀ ਸ਼ਾਮ ਹੈ ਯਾਰੋ,
ਪਾਵੇ ਸ਼ਹਿਦ ਗਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਇਕ ਜਮਾਤ 'ਚ ਪੜ੍ਹਨੇ ਵਾਲੇ,
ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਸੌ ਇਕਵਿੰਦਰ,
ਨਾ ਫੇਲਾਂ ਨਾ ਪਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ।

‘ਰੂਬਰੂ’ ਵਿੱਚ ਛਪਣ
ਵਾਲੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ,
ਗਜ਼ਲ ਲਿਖਦਿਆਂ ਸ਼ਾਇਰ ਵੱਲੋਂ
ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਕਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ
ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਮਾਤਰ, ਕਿਸੇ
ਕਿਸੇ ਗਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਸੋਧ
ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਾਇਰ
ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਬਣੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ
ਦਾ ਫਰਕ ਨੋਟ ਕਰਨ। ਕੋਈ ਸ਼ੌਂਕ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਾਸ ਦੇ ਪਤੇ 'ਤੇ ਚਿੱਠੀ
ਲਿਖ ਕੇ (ਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ) ਪੁੱਛ
ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ
ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ
ਪਸੰਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਗਜ਼ਲ
ਭੇਜਦੇ ਸਮੇਂ ‘ਸੋਧ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ’
ਲਿਖ ਭੇਜਣ। -

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਨਾ ਹਮਸਫ਼ਰ ਹੈ ਨ ਰਸਤਾ, ਨਾ ਹੈ ਖ਼ੁਦਾ ਕੋਈ।
 ਇਹ ਕਿਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਪੁਚਾ ਗਿਆ ਕੋਈ।
 ਕਦੇ ਤਾਂ ਖਟਖਟਾਵੇ ਦਰ ਮਿਰਾ ਹਵਾ ਕੋਈ।
 ਕਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਸੁਣਾਂ, ਸੁਰ ਬਣੀ ਸਦਾ ਕੋਈ।
 ਨਜ਼ਰ 'ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕੁਈ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੈ,
 ਤਲਬ ਨੂੰ ਰੋਲਦੈ ਹੁਣ ਵੀ ਸ਼ੁਦਾ ਜਿਹਾ ਕੋਈ।
 ਇਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੋਚਦੈ, ਕਿਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੈ,
 ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਖ਼ੁਦ ਏਸ ਦਾ ਪਤਾ ਕੋਈ।
 ਉਡਾਣ ਮਾਣੀ ਹੈ ਖੰਭਾਂ ਬਗ਼ੈਰ ਜਿਸ ਸਦਕਾ,
 ਵਫ਼ਾ ਦਾ ਵੇਗ ਸੀ ਉਹ ਜਾਂ ਕਿ ਫਿਰ ਨਸ਼ਾ ਕੋਈ।
 ਉਜਾਲੇ ਅਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅਪਣੀ ਥਾਂ ਘਣੇ 'ਨ੍ਹੇਰੇ,
 ਮੁਕਾਮ ਹੋਰ ਹੈ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹਨੇਰ ਦਾ ਕੋਈ।
 ਇਹ ਹੈ ਤਿਰੇ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਣ ਜਾਂ ਹੰਝਾ ਇਸ ਨੂੰ,
 ਸਨੇਹਾ ਦੇ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਫ਼ਾਸਿਲਾ ਕੋਈ।

-ਮਾਛੀਵਾੜਾ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੁੱਲਾ

ਸਿਤਮ ਤੇਰਾ ਇਹ ਫਲਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਧੀਰਜ ਧਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?
 ਰਕੀਬਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਦੇ ਵੱਲ ਤੇਰਾ ਜਾਣਾ ਜਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?
 ਹਨੇਰਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਹਰ ਤਰਫ਼ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ,
 ਦਿਲਾ! ਫਿਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਆਸ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?
 ਜਦੋਂ ਹਿਲਜੁਲ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਵੱਟ ਜਿਹਾ ਪੈਂਦੈ,
 ਇਹ ਭੁੱਖੇ ਲੋਕ ਹੀ ਜਾਨਣ, ਕਿ ਮੰਗਣ ਅੰਦਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?
 “ਨੇ ਮਰੀਆਂ ਤਿਲਮਿਲਾ ਕੇ, ਫੜਫੜਾ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸਧਰਾਂ”,
 ਹੈ ਏਧਰ ਇਹ ਖ਼ਬਰ, ਦੱਸੀਂ ਬਈ, ਤੇਰੇ ਗਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?
 ਹਵਾ ਸੋਗੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸੋਗੀ ਹੈ,
 ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉਦਾਸੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਛਣਕਣ ਝਾਂਜਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?
 ਬਥਰਾ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਮੈਂ ਕੀਤੀ, ਦੂਰ ਰਹਿ ਰਹਿ ਕੇ,
 ਡੁਬੋਇਆ ਫੇਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਗਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?
 ਫੜਾ ਕਾਗਜ਼ ਕਲਮ ਮੈਨੂੰ, ਕਰਾਂ ਅਪਣਾ ਇਲਾਜ਼ ਆਪੇ,
 ‘ਨਦੀ ਕੰਢੇ ਦਾ ਰੁੱਖ’ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਚਾਰਾਗਰਾਂ ਕਿੱਦਾਂ?

ਫੋਨ: 98154-29964

ਗਜ਼ਲ ਗੁਲਜ਼ਾਰ

ਦੇਵਿੰਦਰ ਦਿਲਰੂਪ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀਏ ਦੇ ਟਿਕਾਊ-ਅੱਖਰ (ਹਰਫ਼ਿ-ਰਵੀ) ਦਾ ਹੀ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਇੱਕ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੀ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰ ਦਿਲਰੂਪ

(1)

ਰਬ ਨੇ ਕਰੀ ਮਕੰਮਲ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ।
ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਹਾਸੇ, ਦਿੱਤਾ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ।
ਅਣਗਿਣਤ ਜਨਮਾਂ ਤੱਕ ਵੀ, ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਿਭਾਏ,
ਇਕ ਜਨਮ ਵੀ ਹੈ ਔਖੀ, ਜਿਸਮਾਨੀ ਖਿੱਚ ਨਿਭਾਣੀ।
ਧਰਤੀ ਦੀ ਖਿੱਚ ਵੀ ਹੈ, ਇਕ ਮਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਵਰਗੀ,
ਹੈ ਅਪਣੇ ਆਪ ਵਗਦਾ, ਨੀਵਾਣ ਵਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ।
ਦੂਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ, ਸੌਖੀ ਹੈ ਸਥ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ,
ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਬਣ ਜਾਣਾ ਖੁਦ ਕਹਾਣੀ।
ਇਹ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਅਜ-ਕੱਲ੍ਹ, ਕਰਦੇ ਨੇ ਐਸੇ ਕਾਰੇ,
ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਅਗ ਲਗਾ ਦਏ, ਜਿਉਂ ਸਾਗਰਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ।

(2)

ਕੀਤੀ ਕਜ਼ਾ ਮਕੱਰਰ, ਫਿਰ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ।
ਰਬ ਨੇ ਵੀ ਦੇਖੀ ਹੋਊ, ਅਪਣੀ ਕੋਈ ਅਸਾਨੀ।
ਰੋਸਾ ਨਾ ਰਬ 'ਤੇ ਕਰੀਏ, ਜੇ ਖਿੱਚ ਲਵੇ ਉਹ ਵਾਗਾਂ,
ਰੋਕਣ ਦਾ ਹਕ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ, ਦਿੱਤੀ ਜਿਨ੍ਹੇਂ ਰਵਾਨੀ।
ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਡਾਲ ਵਾਂਗੂੰ, ਝੁਕਦੇ ਹਲੀਮ ਬੰਦਾ,
ਜਿਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜਗ 'ਤੇ, ਹੋਵੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ।
ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਨੇ ਅਜ-ਕੱਲ੍ਹ, ਬਹਿਰੂਪੀਏ 'ਦੇਵਿੰਦਰ',
ਬਾਹਰੋਂ ਨੇ ਸੰਤ ਦਿਸਦੇ, ਮਨ ਵਿਚ ਮਗਰ ਸ਼ਤਾਨੀ।

ਨਿਰਪਾਲਜੀਤ ਕੌਰ ਜੋਸ਼ਨ

ਨਕਸ਼ ਬਣ ਕੇ ਉਹ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ
ਉਭਰ ਆਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ।
ਨਹੀਂ ਉਹ ਦਰਦ, ਕਿ ਚੁਪ-ਚਾਪ
ਦਬ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ।

ਨਹੀਂ ਉਹ ਵਾਵਰੋਲਾ ਕਿ
ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘ ਜਾਵੇਗਾ,
ਉਹ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ
ਉਤਰ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ।

ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਨਹੀਂ, ਲਾਰਾ ਹੈ
ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੈ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ,
ਮੇਰਾ ਈਮਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਨਿਭ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ।

ਮਿਰੀ ਚਾਦਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਹੈ
ਜੋ ਕੱਢਿਆ ਮੌਰ ਸਤ-ਰੰਗਾ,
ਉਮੀਦਾਂ ਦੀ ਅਨੱਖੀ ਪੈਲ
ਉਹ ਪਾਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ।

ਮੈਂ ਧੁੰਦ ਹਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਤੇ ਉਹ
ਜਿਵੇਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸਵੇਰਾ ਹੈ,
ਮਿਰੇ ਪਹਿਲੂ 'ਚ ਹੀ ਉਹ
ਬਿਖਰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ।

ਸਾਂ ਭਾਵੇਂ ਰੇਤ, ਪਰ ਸਾਗਰ ਦੇ
ਸਾਹਵੇਂ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ,
ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਲੈਣ ਕੱਢਿਆਂ ਤੋਂ
ਅਗਾਂਹ ਆਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ।

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੀ ਇਕ
ਮੰਗਤੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਮੈਨੂੰ,
ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਬਾਲ ਵੀ
ਜਾਵੇਗਾ ਇਸ ਵਾਰੀ?

682- ਐੱਸ. ਐੱਸ. ਟੀ. ਨਗਰ,
ਪਟਿਆਲਾ।

ਸਵ. ਜਨਾਬ ਉਗਰ ਸੈਨ ਹੁਸੈਨੀ

ਹੇ ਪਰਬਤ !

ਪਿੰ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲੜਾ

ਖੇਤ ਜਿਵੇਂ ਮੰਦਰ ਦੀ ਪੌੜੀ,
ਲਹਿੰਦੇ-ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੂਜਾ ਹੋਵੇ,

ਸੜਕ
ਕਰੇ ਪਰਿਕਰਮਾ
ਪਰਬਤ ਦੇਵ ਦੀ।

ਚੀਲਾਂ
ਚੌਰ ਕਰਨ ਦਿਨ-ਰਾਤੀਂ,
ਪਾਈਨ
ਕਰਨ ਪੁਸ਼ਪਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ,
ਕੁਦਰਤ ਕਰੇ ਕਲੋਲਾਂ,
ਰੁਤ ਪਈ ਸੇਵਦੀ।

ਹੇ ਪਰਬਤ !
ਤੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਚਾ,
ਕੁਦਰਤ ਤੇਰੀ
ਓਨੀ ਸੁੱਚੀ,
ਮੂਕ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ
ਅਲਖ ਅਭੇਦ ਦੀ।

ਕੀਕਣ ਵਰਣਾਂ
ਕਿਵੇਂ ਸਲਾਹਵਾਂ,
ਕਿਸ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਥਾਹ ਪਾਵਾਂ,
ਸਭਸ ਲੁਕਾਈ
ਤੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜੋਵਦੀ।

224-ਪਾਛੂਸਰ, ਨਾਭਾ-147201

ਇਕ ਹੱਥ ਹੋਵੇ ਕਲਮ ਕਵੀ ਦੇ, ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਪਿਆਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਲੱਖਾਂ ਜਾਮ ਹਿਜ਼ਰ ਦੇ ਪੀਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਭੱਠੀ ਹੇਠ ਕਵੀ ਨੇ, ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਬਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਭੱਠੀ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼-ਸਿਦਕ ਦੀ, ਧਰ ਕੇ ਜਿੰਦ ਉਬਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਰੰਗ ਕਵੀ ਦਾ, ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਮੌਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰਿਕ ਕਵੀ ਦੀ, ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।

ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ, ਸੋਚਾਂ ਵਾਲੀ, ਸਪਣੀ ਇਸ ਨੇ ਪਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਹੋਕੇ ਭਰ-ਭਰ ਜੂਨ ਹੁੰਦਾਵੇ, ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ-ਮਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਆਸਾਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਤਾਂ, ਸੁੱਕੀ ਡਾਲੀ ਡਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਪੀੜਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਟੋਹਰ ਨਿਰਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਕਵੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਘੋਰ-ਹਨੇਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਘਰ ਦੀਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਮੌਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰਿਕ ਕਵੀ ਦੀ, ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।

ਜੇਕਰ ਕਵੀ ਦੀ ਕਲਮ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਲਗੇ ਪਾਬੰਦੀ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਨੂੰਰੀ ਵਾਂਗ ਕਵੀ ਦੇ ਉੱਤੇ, ਵਗੇ ਪਾਬੰਦੀ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਅਗਨੀ ਬਣ ਕੇ ਕਵੀ ਦੇ ਅੱਗੇ, ਮਘੇ ਪਾਬੰਦੀ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਠਗਣੀ ਬਣ ਕੇ ਅਗਰ ਕਵੀ ਨੂੰ, ਠਗੇ ਪਾਬੰਦੀ, ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੁਠਾਲੀ ਅੰਦਰ, ਉਮਰ ਏਸ ਨੇ ਗਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਮੌਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰਿਕ ਕਵੀ ਦੀ, ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।

ਕਵੀ ਦਾ ਦਿਲ ਹੈ ਸਾਗਰ ਵਰਗਾ, ਦਰਦਾਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਪੀ ਜਾਵੇ।
ਕਬਰ ਖੋਦ ਕੇ ਸੀਨੇ ਅੰਦਰ, ਆਪਣੇ ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਫਨਾਵੇ।
ਹੰਝੂ ਪੀਵੇ, ਝੱਟ ਲੰਘਾਵੇ, ਗੀਤ ਵੇਚ ਕੇ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਵੇ।
ਕਵੀ ਦੇ ਬਾਲ ਯਤੀਮਾਂ ਵਰਗੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਸਕਾਵੇ।
ਜਨਮ-ਜਨਮ ਤੋਂ ਰੋਗਣ ਇਸ ਦੀ, ਭੁੱਖ ਦੁੱਖੋਂ ਘਰ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਮੌਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰਿਕ ਕਵੀ ਦੀ, ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।

ਜਦ ਤੱਕ ਜੀਵੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਲੋਂ, ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਅੰਗਿਆਰ ਕਵੀ ਨੂੰ।
ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਭੇਟਾ ਕਰਦੇ ਮਾਰ ਕਵੀ ਨੂੰ।
ਪੈਰ ਪੈਰ 'ਤੇ ਟੋਇਆ ਦੇਵਣ, ਸੱਜਣ ਬੋਲੀ ਯਾਰ ਕਵੀ ਨੂੰ।
ਮੌਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਤੋਂ, ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਸਤਿਕਾਰ ਕਵੀ ਨੂੰ।
ਕਵੀ ਮਰੇ ਤਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਭੁੱਬਾਂ, ਰੋਂਦੀ ਸਿਰਫ ਕੰਗਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।
ਮੌਤ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰਿਕ ਕਵੀ ਦੀ, ਸੁਣਿਆਂ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀ।

ਚੰਨਾ! ਰੱਜ ਕੇ ਤੂੰ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਰੋ ਲੈਣ ਦੇ।
ਰੋ ਲੈਣ ਦੇ ਤੂੰ, ਦਿਲ ਹੋਲਾ ਹੋ ਲੈਣ ਦੇ।

ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਸੀ ਡੱਕਿਆ ਗੁਬਾਰ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ।
ਡੱਕ ਹੋਇਆ ਨਾ, ਮੈਂ ਡੱਕਿਆ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ।
ਰੱਤ ਦਿਲ ਦੀ ਤੂੰ ਅੱਖਾਂ ਥਾਣੀ ਚੋ ਲੈਣ ਦੇ।
ਚੰਨਾ! ਰੱਜ ਕੇ ਤੂੰ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਰੋ ਲੈਣ ਦੇ।

ਕੋਈ ਦਏ ਨਾ ਦਿਲਾਸਾ, ਤੂੰ ਵੀ ਦੇਵੀਂ ਨਾ ਸਹਾਰਾ।
ਜਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ, ਕਰੀ ਜਾਉਂਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।
ਢੋਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਤੱਤੜੀ ਨੂੰ ਢੋ ਲੈਣ ਦੇ।
ਚੰਨਾ! ਰੱਜ ਕੇ ਤੂੰ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਰੋ ਲੈਣ ਦੇ।

ਕਰਾਂ ਕਿਹਦੇ ਉੱਤੇ ਰੋਸਾ, ਵੇ ਮੈਂ ਰੁੱਸਾਂ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ?
ਮੇਰਾ ਝੱਲੀ ਦਾ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਸੀ ਹੋਣਾ ਏਹੋ ਹਾਲ।
ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਟ ਪਿੱਟ ਝੱਲੀ ਅੱਜ ਹੋ ਲੈਣ ਦੇ।
ਚੰਨਾ! ਰੱਜ ਕੇ ਤੂੰ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਰੋ ਲੈਣ ਦੇ।

ਪਿੰਡ- ਬੋਦਲ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)

●●●

ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ

ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ (ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਦਾ) ਗ਼ਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਉਡੀਕਾਂ' ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਪੁਸਤਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਾਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਰੂਬਰੂ' (ਤ੍ਰੇ-ਮਾਸਿਕ ਪੁਸਤਕ-ਲੜੀ-7) ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਰੂਬਰੂ' ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਸਾਦਾ ਜਿਹੇ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇੰਨਾਂ ਚੰਗਾ ਤੇ ਵੱਡਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਨੇਕ ਸਾਹਿਤ-ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੀ ਐਨੀ ਹੋਸਲਾ-ਅਫਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੀ ਸੋਚਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਮਿਹਰਬਾਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਾਵਿ-ਕਲਾ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ, ਸਲਾਹਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜ਼ਿਆ।

ਮੈਂ ਕੋਟ-ਕੋਟ ਵਾਰ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜੀ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਐਨੀ ਉੱਤਮ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਕੇ, ਐਨੇ ਮਾਣ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਿਹਨਤ ਮੇਰੇ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਸੀਮ ਗਿਆਨ-ਸਾਗਰ ਵਿੱਚੋਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਗਿਆਨ ਮੇਰੇ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਭਾਲ ਸਕਣ ਦੇ ਯੋਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਰ ਸਾਹਿਤ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਰਿਣੀ,

ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ

ਕੋਟਲੀ ਥਾਨ ਸਿੰਘ (ਜਲੰਧਰ)

ਫੋਨ ਨੰ: ਜੇਬ - 98721-65589

ਸ਼ਸਪਾਲ ਸਾਨਖੇੜਾ

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ। ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਭਖਿਆ ਪਿਆ। ਹਰ ਕੋਈ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ- ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ- ਵਿਚ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਂ ਇਕ ਤਖਤ ਤੇ ਇਕ ਤਖਤੇ ਵੱਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਪੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਭਖਵਾਂ ਚੋਣ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ। ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਜੰਗ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲਈ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੋਟਰ ਚੁੱਪ ਵੀ ਹੋ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਵੀ। ਐਤਕੀਂ ਕਾਫੀ ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਲੀਆਂ ਫੁਟਣਗੀਆਂ। ਕਈ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਲੀ ਫੁਟੀ ਤੋਂ ਭੋਰਾ ਥਿਆਉਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ....।

ਖੈਰ! ਇਹ ਇਸ ਨਿਬੰਧ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਜਿਕਰ ਆ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਸ਼ਾ ਤਾਂ ਹੈ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. - ਬੂਥ ਲੈਵਲ ਅਫਸਰ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਚੋਣ ਅਮਲ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ। ਤਨ ਉਸਦਾ, ਆਪਣੇ ਬੂਥ ਅੰਦਰ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ। ਨਾ ਧੁੱਪ ਨਾ ਮੀਂਹ, ਨਾ ਗਰਮੀ ਨਾ ਸਰਦੀ। ਮਿਤੀ ਬੱਧ ਅਤੇ ਟਾਈਮ ਬੱਧ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਮਨ ਉਸਦਾ, ਉਪਰਲੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਡਰਿਆ, ਘਬਰਾਇਆ। ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਹੇਠਾਂ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ। ਧਨ ਉਸਦਾ, ਪੈਟਰੋਲ ਫੂਕਿਆ, ਸਟੇਸ਼ਨਰੀ, ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਸਟੇਟ ਕਰਾਈ। ਥੱਕਿਆ-ਹਾਰਿਆਂ ਨੇ ਥਕੇਵਾਂ ਲਾਹਿਆ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਘੁੱਟ ਪੀ ਕੇ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਘੁੱਟ ਪੀ ਕੇ, ਦਵਾਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ...

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨਿਬੰਧ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਤਾਂ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਾਂਗ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਇਕ ਨਵਾਂ ਅਹੁਦਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਬੀ. ਐਲ. ਓ. - ਬੂਥ ਲੈਵਲ ਅਫਸਰ। ਇਕ ਬੂਥ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ। ਜਿਸ ਦੇ ਜੁੰਮੇ ਨਵੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਟ ਵੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ। ਮਰ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਛੱਡ ਗਏ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਵਰਗੇ ਭਾਰੇ ਕੰਮ ਸਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਊਟੀ ਚੜ੍ਹੇ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਬੜੇ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰ ਹੋਏ। ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ, ਅਫਸਰ ਦੇ ਦਬਕੇ, ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਬੇਰੁਖੀ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਤਾ। ਕਈ ਪਹਾੜਾਂ ਨਾਲ ਮੱਥੇ ਲਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਵਾਲੀ ਡਿਊਟੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਪਈ-ਡਬਲ ਕੰਮ। ਪਰ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਚਲਦੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਕਈ ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨਾਲ ਵੀ ਵਾਪਰੀਆਂ। ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਪੇਸ਼ ਨੇ.....।

ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਇਕ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕਿਣ ਔਰਤ ਵਿਹੜੇ ਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਔਰਤ ਰਸੋਈ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੋਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਲੀ ਵਿਚ ਤੇਲ। ਔਰਤ ਜਦ ਗੇਟ 'ਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਗੇਟ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੂਟਿਡ ਬੂਟਿਡ ਆਦਮੀ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

“ਹਾਂ ਭਾਈ....।” ਹੋਰਾਨ ਹੋਈ ਔਰਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਵੋਟਾਂ 'ਚ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ ਐ..... ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਆਂ ਜੀ।”

“ਅਚਛਾ.... ਮੈਂ ਸਮਝੀ ਸੀ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ..... ਤੇਲ ਮੰਗਣ ਆਲਾ ਭਾਈ ਐ।” ਔਰਤ ਬੋਲੀ।
ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਕੁੱਛ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ.....।

ਇਕ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਵੋਟ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕਾਰਡ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਲਾਂ-ਖੂਜਿਆਂ ਚੋਂ ਕਢਾਏ। ਵੋਟਰ ਟਰੇਸ ਕੀਤੇ। ਲਿਸਟਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਉਸਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ

ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੇ ਮਿਲੇਗੀ। ਚੋਣ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਲਿਸਟਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਆਇਆ। ਉਸਦੀ ਘਰੇਲੂ ਸਮੱਸਿਆ ਸੀ ਕੋਈ। ਉਹ ਜਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਸਖਤ ਮੋਬਾਇਲ ਫੋਨ ਆਇਆ, ‘ਹੁਣੇ ਪਹੁੰਚ... ਸਾਹਬ ਨੇ ਬੁਲਾਇਐ।’

ਘਰੇਲੂ ਸਮੱਸਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਛੱਡੀ। ਚੋਣ ਦਫਤਰ ਪੁੱਜਿਆ। ਦਫਤਰੀ ਅਮਲੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ।

“ਕੀ ਗੱਲ ਟਾਈਮ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ.....।” ਸਾਹਬ ਦਾ ਪਾਰਾ ਗਰਮ ਸੀ।

“ਜੀ ਮੇਰੇ... ਘਰੇ ਪ੍ਰੋਬਲਮ ਆ ਗਈ ਸੀ....”

“ਮੈਨੂੰ ਪਤੇ... ਸੋਡੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨੇ.... ਤੁਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਬਿਲਕੁਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ...।”

“ਸਰ ਮੈਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਕਾਰਡ ਲੱਭੇ ਨੇ... ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ‘ਚੋਂ ਸੌ ਪਰਸੈਂਟ ਵੈਰੀਫੀਕੇਸ਼ਨ ਕੀਤੀ ਐ...।”

“ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਅਹਿਸਾਨ ਕੀਤੇ... ਤੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਇਹੋ ਐ ... ਬੋਲੀ ਜਾਨੈ ਚਵਰ ਚਵਰ.... ਜੇ ਜਿਆਦਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕੀਤੀ.... ਸਸਪੈਂਡ ਕਰ ਦੂ... ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ..।” ਸਾਹਬ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੇ ਦੀ ਆਸ ਲਾਈ ਫਿਰਦਾ ਵਿਚਾਰਾ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ...।”

ਇਕ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ‘ਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬੋਝ ਸੀ। ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਵੋਟ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਲਿੱਪਾਂ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਦੇਰ ਰਾਤ ਤੱਕ ਸਲਿੱਪਾਂ ਵੰਡਦਾ। ਸਵੇਰੇ ਸਿਰ ਦਰਦ ਕਰਦਾ। ਹੱਡ ਗੋਡੇ ਦੁੱਖਦੇ। ਐਲਪਰੇਕਸ ਖਾ ਲੈਂਦਾ। ਸਰੀਰ ਚੁਸਤ ਰਹੇ ਭੋਰਾ ਫੀਮ ਖਾ ਲੈਂਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨਸ਼ੇ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਧਰੇ ਸਨ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਨਸ਼ਾ, ਕੰਮ ਦੇ ਭਾਰ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਨਾਅ ਵਿਚ ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਕ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਦਾ ਜਾਂ ਬੈੱਲ ਦੱਬਦਾ। ਘਰ ਅੰਦਰ ਜੋ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ...।

ਇਕ ਘਰ ਉਸ ਵੇਖਿਆ ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੜੇ ਚੁੱਕੀ ਘਰ ‘ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਅਧਖੜ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਦਰਾਣੀ-ਜੇਠਾਣੀ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਹਰੋਂ ਪੀਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ‘ਤੇ ਆ ਖੜਾ।

“ਛੇਤੀ ਕਰੋ ਭਾਈ.... ਲੀੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਓ....।” ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ‘ਚ ਕਿਹਾ। ਕਾਹਲੀ ‘ਚ ਉਹ ਘੜਿਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੀੜੇ ਕਹਿ ਗਿਆ।

ਦੋਵੇਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਗੇਟ ‘ਤੇ ਖੜਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹੱਸਣ ਲੱਗੀਆਂ....।

“ਨੀਂ ਵੋਟਾਂ ਆਲਾ ਭਾਈ ਕੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ... ਵੇਖ ਨੀਂ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਇਕ ਬੋਲੀ।

ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ।

ਇਕ ਹੋਰ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਵੋਟ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਲਿੱਪਾਂ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਿਸ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਰਟਿਆ ਰਟਾਇਆ ਬੋਲਦਾ, “ਆਹ ਲਓ ਬੀਬੀ ਪਰਚੀਆਂ..... ਪੱਚੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਵੋਟ ਕਾਰਡ ਬਣਾ ਲਿਓ... ਏਹਦਾ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇ ਐਸ ਵਾਰੀ ਵੋਟਾਂ ਵੀ ਏਹਨਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਈ ਪੈਣਗੀਆਂ...।”

“ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੀਰ ਜੀ ਜਰੂਰ ਬਣਾਵਾਂਗੇ...।”

“ਕਾਰਡ ਜਰੂਰ ਬਣਾ ਲਿਓ ਭਾਈ.... ਜਰੂਰੀ ਐ....।”

“ਬੈਠੋ ਵੀਰ ਜੀ ਚਾਹ ਬਣਾ ਲੈਨੇ ਆਂ..... ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਜਾਇਓ.....।” ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕਣ ਸੁਲੂ ਮਾਰਦੀ।

“ਨਹੀਂ ਭੈਣ ਜੀ... ਚਾਹ ਤਾਂ ਰਹਿਣ ਦਿਓ.... ਕਾਰਡ ਜਰੂਰ ਬਣਾ ਲਿਓ.....।” ਉਸਦੇ ਮਨ ‘ਚ ਹੁੰਦਾ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਨੱਬੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਕਾਰਡ ਬਣ ਜਾਣ.... ਖਹਿੜਾ ਛੁੱਟੇ....।

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਦੂਜੇ ਘਰ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਥੇ ਵੀ ਇਹੋ “ਕਾਰਡ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾ ਲਿਓ...” ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਇਹੋ ਰਟਨ, ਇਹੋ ਵਾਕ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਸ਼ਾਮ ਹੋਈ। ਉਸ ਥੱਕੇ ਹਾਰੇ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੇ ਚਾਰ ਪੈਂਗ ਵੀ ਮਾਰ ਲਏ। ਘਰ ਆਇਆ। ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਰੋਟੀ ਲਿਆ ਰੱਖੀ। ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਾ।

“ਫੁਲਕਾ ਹੋਰ ਰੱਖਾਂ.....” ਘਰ ਵਾਲੀ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਫੜਾਉਂਦੀ ਬੋਲੀ।

“ਨਹੀਂ ਭੈਣ ਜੀ..... ਫੁਲਕਾ ਰਹਿਣ ਦਿਓ.... ਕਾਰਡ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾ ਲਿਓ...”

“ਕੀ ਬੋਲੀ ਜਾਨੇ ਓ.... ਕਾਰਡ ਬਣਾ ਲਿਓ ਕਾਰਡ.... ਘੱਟ ਪੀ ਲਿਆ ਕਰੋ...” ਘਰ ਵਾਲੀ ਹਾਸਾ ਰਲੇ ਹੋਏ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਬੋਲੀ।

ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ।

ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਮਾਊ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਅਫਸਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੋਠੀ ਦੀ ਬੈੱਲ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੇ ਜਾ ਦਬਾਈ। ਛੋਟਾ ਅਫਸਰ ਆਰਾਮ ਦੇ ਮੂਡ ਵਿਚ ਸੀ। ਮਸਾਂ ਦਫਤਰ ਅਤੇ ਫੀਲਡ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਘੰਟੀ ਨੇ ਪਾਰਾ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ ਜੀ ਦੱਸੋ...”

“ਬਾਊ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ..... ਮੈਂ ਕਈ ਗੇੜੇ ਮਾਰ ਗਿਆਂ... ਤੁਸੀਂ ਮਿਲੇ ਨੂੰ.... ਚਲੋ ਘਰੋਂ ਈ ਬਣਾ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ਸੋਡਾ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕਾਰਡ... ਕੈਮਰੇ ਵਾਲਾ ਨਾਲ ਐ ਮੇਰੇ...” ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਬਾਊ ਘਰੇ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋਗਰੈਸ ਪੂਰੀ ਹੋਊ।

“ਓਏ ਨਈਂ ਯਾਰ... ਮੈਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਕਾਰਡ ਕੂਰਡ... ਸਾਰਾ ਮੂਡ ਖਰਾਬ ਕਰਤਾ... ਆ ਗਿਆ ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ ਕੇ...”

“ਬਾਊ ਜੀ ਸੌਰੀ ਸੋਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਕੀਤਾ... ਇਕ ਮਿੰਟ ਲੱਗੂ ਹੁਣੇ ਦੇ ਦਿੰਨੇ ਆਂ.. ਓਏ ਆ ਬਈ ਕੈਮਰਾਮੈਨ” ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਹੋਈ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਨੂੰ ਵਿਚੋਂ ਪੀਂਦਾ ਬੋਲਿਆ। ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹਾ ਹਉਕਾ ਵੀ ਲਿਆ....।

“ਗੇਟ ਆਊਟ... ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਮੈਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ... ਜਾਹ ਭੱਜ ਜਾ... ਦਫਾ ਹੋ...” ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬੂ ਨੇ ਠਾਹ ਕਰਕੇ ਗੇਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਸਾਲੇ ਵਿਹਲੇ....” ਬਾਬੂ ਬੋਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ।

ਇਕ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਦੇ ਪੌਲਿੰਗ ਬੂਥ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਜਾਅਲੀ ਵੋਟਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਟਰੇਸ ਨਾ ਹੋਣ। ਨਾ ਘਰ ਲੱਭੇ ਨਾ ਘਰ ਨੰਬਰ। ਨਾ ਵੋਟਰ ਲੱਭਣ ਨਾ ਕੋਈ ਮੂੰਹ ਲੱਗੇ। ਵੋਟਰ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਲੱਭਣ ਜੇ ਉਹ ਵੋਟਾਂ ਸਹੀ ਹੋਣ। ਵੋਟਾਂ ਤਾਂ ਜਾਅਲੀ ਸਨ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ‘ਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ।

“ਸਰ ਆਹ ਵੋਟਾਂ ਜਾਅਲੀ ਨੇ...”

“ਫੇਰ ਕੱਟ ਦੇ... ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੇ... ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਦੇ...” ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਝਈ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆ।

“ਸਰ ਲਿਊਮੀਨੇਟਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਦਿਓ... ਗਿਣਤੀਕਾਰ ਨੂੰ... ਉਸ ਤੋਂ ਟਰੇਸ ਕਰਾ ਲੈਨੇ ਆਂ...”

ਗਿਣਤੀਕਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ ਏਹ..... ਵੋਟਾਂ ਭਾਲ...”

ਵੋਟਾਂ ਨਾ ਮਿਲੀਆਂ। ਜੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮਿਲਣ। ਅਖੀਰ ਸੀਨ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਾਅਲੀ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਦੇ ਟੈਲੀਫ਼ਨ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। “ਵੋਟਾਂ ਓ. ਕੇ. ਕਰੋ...”

ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਲਾਹਾਂ ਆਈਆਂ, ਫਿਰ ਸਮਝੌਤੀਆਂ, ਫਿਰ ਡਰਾਵੇ ਆਏ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਦੇ ਵੀ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਵੀ.....

ਓਦੋਂ ਬੀ. ਐਲ. ਓ. ਬੋਲਿਆ... ਓਦੋਂ ਉਹਦੀ ਕਲਮ ਵੀ ਬੋਲੀ...।

●●●

ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੋ, ਅਸੀਂ ਦੱਸਾਂਗੇ

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ 'ਰੂਬਰੂ' ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਧਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿਧਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਜ਼ੋਰ ਫੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ 'ਰੂਬਰੂ' ਰਾਹੀਂ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਤਕਨੀਕ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਐਸਾ ਹੀ ਇੱਕ ਕਾਲਮ 'ਆਉ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖੀਏ' ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹੁਰਾਂ ਨੇ 'ਸੂਲ-ਸੁਰਾਹੀ' ਤ੍ਰੈ-ਮਾਸਿਕ ਪਰਚੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ (ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰਾਂ) ਦੀ ਇਸ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਗ਼ਜ਼ਲ (ਅਰੂਜ਼) ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਅਰੂਜ਼ ਸਬੰਧੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਗਿਆਸਾ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅਰੂਜ਼ ਸਬੰਧੀ ਜੋ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੋਗੇ, ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਕਾਲਮ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ-ਗ੍ਰਸਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ।

-ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ

ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

1. ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੀਤੋ	(ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ	140 - 00
2. ਮੋਹ ਦੇ ਦੀਵੇ	(ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਜਸਵੀਰ ਸੈਂਹਬੀ	130 - 00
3. ਬਦਰੰਗ ਚਿਹਰੇ	(ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਜਸਵੀਰ ਸੈਂਹਬੀ	150 - 00
4. ਗ਼ਮ ਦਾ ਸਾਗਰ	(ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਅਮਰ 'ਸਜ਼ਾਲਪੁਰੀ'	130 - 00
5. ਹੇ ਪੁਨੀਤ ਧਰਤੀ ਮਾਂ	(ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਦਲਜੀਤ ਗਿੱਲ	75 - 00
6. ਸੁਰਖੀ	(ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਰਾਜ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ	50 - 00
7. ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਉੱਤੇ	(ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਜਸਵੰਤ ਪਰਮਾਰ 'ਚਮਨ'	60 - 00
8. ਅਲਵਿਦਾ ਤੱਕ	(ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਸੰਧੂ ਵਰਿਆਣਵੀ	40 - 00
9. ਪਿੰਗਲ ਤੇ ਅਰੂਜ਼ ਦੀ ਸੂਝ	(ਆਲੋਚਨਾ) ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨਾ	280 - 00
10. ਚਾਨਣ ਦਾ ਟਿੱਕਾ	(ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਦੇਵਿੰਦਰ ਦਿਲਰੂਪ	130 - 00

ਲੇਖਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ

ਪੰਜਾਬੀ-ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਲੇਖਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵੱਡ-ਮੁੱਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਕੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਣ-ਛਪੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਰੂਬਰੂ' ਵਿੱਚ ਛਪਣ-ਹਿਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਅਤੇ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ। ਰਚਨਾ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਛਪਦੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਉ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਥਾਂ ਛਪਵਾ ਲਉ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਦੋ ਅੰਕਾਂ ਤੱਕ ਜ਼ਰੂਰ ਉਡੀਕ ਲਉ।

-ਸੰਪਾਦਕ

ਉਰਦੂ ਗਜ਼ਲਾਂ

ਆਰਿਫ਼ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ

ਮੁਹੱਬਤ ਮਿਲੀ ਦਿਲ ਕੋ ਜਬ ਜਾਨ-ਇ-ਜਾਂ ਕੀ।
ਮਿਲੀ ਗੋਇਆ ਦੌਲਤ ਇਸੇ ਦੋ ਜਹਾਂ ਕੀ।
ਉਠਾ ਕਰ ਜੋ ਸਰ ਕੋ ਮੈਂ ਸੱਚ ਕਹਿ ਦੀਆ ਹੈ,
ਨਾ ਖ਼ੈਰ ਅਬ ਹੈ ਸਰ ਕੀ ਨਾ ਅਪਨੀ ਜ਼ਬਾਂ ਕੀ।
ਬਹਾਰ ਆਤੇ ਹੀ ਚਲ ਦੀਏ ਰੂਠ ਕਰ ਵੁਹ,
ਕਹੀਂ ਇਬਤਦਾ ਤੋ ਨਹੀਂ ਯਿਹ ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ ਕੀ।
ਮੁਕੱਦਰ ਮੇਂ ਇਸ ਕੇ ਹੈਂ ਗ਼ੱਦਾਰ ਲੀਡਰ,
ਕਿ ਤਕਦੀਰ ਖੋਟੀ ਹੈ ਹਿੰਦੋਸਤਾਂ ਕੀ।
ਵੁਹ ਹੈਂ ਜਾਨੇ ਵਾਲੇ ਹਮੇਂ ਛੋੜ ਕਰ ਅਬ,
ਕਿ ਰੁੱਤ ਆਨੇ ਵਾਲੀ ਹੈ ਆਹੋ-ਫ਼ਗਾਂ ਕੀ।
ਗੁਨਾਹ ਉਸ ਕੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਉਸ ਕੇ ਆਏ,
ਅਦਾਲਤ ਮੇਂ ਪੇਸ਼ੀ ਹੁਈ ਹੁਕਮਰਾਂ ਕੀ।
ਮੇਰੀ ਖ਼ੈਰਖ਼ਾਹ ਹੈ ਵੁਹ ਦਿਲ ਸੇ ਹਮੇਸ਼ਾ,
ਹੁਆ ਕਿਆ ਅਗਰ ਵੁਹ ਹੈ ਕੜਵੀ ਜ਼ਬਾਂ ਕੀ।
ਕਹੀ ਨਾ ਗਈ ਬਾਤ ਦਿਲ ਕੀ ਭੀ ਮੁਝ ਸੇ,
ਸੁਨੀ ਬਾਤ ਉਸ ਨੇ ਨਾ ਚੁੱਪ ਕੀ ਜ਼ਬਾਂ ਕੀ।
ਤੂ ਸੁਨ ਆਂਸਓਂ ਕੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਿਹ 'ਆਰਿਫ਼',
ਯਹੀ ਦਾਸਤਾਂ ਹੈ ਮੇਰੀ ਦਾਸਤਾਂ ਕੀ।

ਅਸ਼ੋਕ 'ਕਾਸਿਦ'

ਫੋਨ ਨੰ: ਜੇਬ- 98723-90773.

ਤਕਦੀਰ ਭੀ ਰੂਠੀ ਹੈ, ਗਰਦਿਸ਼ ਮੇਂ ਸਿਤਾਰਾ ਹੈ।
ਇਕ ਤੇਰੇ ਸਿਵਾ ਯਾ-ਰਬ, ਅਬ ਕਿਸਕਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ।
ਯਹ ਵਾਦਾ ਰਹਾ ਦਿਲਬਰ, ਜਬ ਚਾਹੇ ਤੂੰ ਲੇ ਲੇਨਾ,
ਯਹ ਜਾਨ ਤੁਮਾਰੀ ਹੈ, ਯਹ ਦਿਲ ਭੀ ਤੁਮਾਰਾ ਹੈ।
ਹੈ ਆਹੋ ਫ਼ਗਾਂ ਲਬ ਪਰ, ਆਖੋਂ ਸੇ ਅਸ਼ਕ ਬਾਰੀ,
ਫ਼ੁਰਕਤ ਮੇਂ ਤੇਰੀ ਦਿਲਬਰ, ਯਹ ਹਾਲ ਹਮਾਰਾ ਹੈ।
ਬੀਮਾਰੇ-ਮੁਹੱਬਤ ਕੋ, ਆਰਾਮ ਕਜਾ ਦੇਗੀ,
ਬੇਕਾਰ ਏ-ਚਾਰਾਗਰ, ਅਬ ਚਾਰਾ ਤੁਮਾਰਾ ਹੈ।
ਮਹਿਫੂਜ਼ ਇਸੇ ਰੱਖੋ, ਜਾ ਟੁਕੜੇ ਕਰੋ ਇਸਕੇ,
ਪਹਿਲੋਂ ਥਾ ਹਮਾਰਾ ਦਿਲ, ਪਰ ਅਬ ਯਹ ਤੁਮਾਰਾ ਹੈ।
ਕਰ ਇਤਨਾ ਕਰਮ ਮੌਲਾ, ਸਾਹਿਲ ਪੇ ਪਹੁੰਚਾ ਇਸਕੋ,
'ਕਾਸਿਦ' ਨੇ ਸ਼ਫੀਨਾ ਕੋ, ਸਾਗਰ ਮੇਂ ਉਤਾਰਾ ਹੈ।

ਫੋਨ ਨੰ: ਜੇਬ- 99152-20530.

ਕਹੀਂ ਪੇ ਕਾਂਟੇ ਫੂਲ ਹੈਂ, ਕਹੀਂ ਪੇ ਛਾਓਂ ਧੂਪ,
ਕਹਿਨੇ ਕੋ ਵੋ ਏਕ ਹੈਂ, ਲੇਕਿਨ ਕਿਤਨੇ ਰੂਪ।
ਗੋਰੀ ਤਨਹਾ ਹੈ ਅਗਰ, ਸਾਵਨ ਹੈ ਬੇਰੰਗ,
ਝੂਲੇ ਲਾ ਤਾਅਦਾਦ ਹੈਂ, ਝੂਲੇ ਕਿਸ ਕੇ ਸੰਗ।
ਬਾਤ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਹੈ ਯੇਹ ਅਜੀਬ,
ਗੁਰਬਤ ਹੈ ਕਾਇਮ ਵਹੀਂ, ਮਿਟੇ ਹੈਂ ਸਿਰਫ ਗਰੀਬ।
ਔਰ ਭੀ ਸੂਬੋਂ ਮੇਂ ਅਭੀ, ਬਟੇਗਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ,
ਜਗਹ ਜਗਹ ਬੇਕਾਰ ਹੈਂ, ਕਈ ਸਿਆਸਤਦਾਨ।
ਅਰਸ਼ ਯਹਾਂ ਬੇ-ਆਗ ਹੈ, ਜਲਤੇ ਹੈਂ ਅਰਮਾਨ,
ਦਿਲ ਹੈ ਇਕ ਐਸੀ ਚਿਤਾ, ਦਿਲ ਐਸਾ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ।
ਕਾਨੋਂ ਮੇਂ ਹੈ ਗੂੰਜਤੀ, ਨਗਮੋਂ ਕੀ ਝਨਕਾਰ,
ਕੌਨ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮੁੰਤਜ਼ਿਰ, ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਰ ਪਾਰ।
ਵੋਹ ਇਕ ਘਨਾ ਦਰੱਖਤ ਹੈ, ਠੰਡੀ ਜਿਸ ਕੀ ਛਾਓਂ,
ਉਸ ਕੋ ਦੇਖੂੰ ਜਿਸ ਘੜੀ, ਯਾਦ ਆ ਜਾਏ ਗਾਓਂ।
ਕਹਿਨੇ ਕੋ ਔਰਤ ਮਗਰ, ਕੁਦਰਤ ਕਾ ਸ਼ਾਹਕਾਰ,
ਏਕ ਖਿਲੋਨੇ ਕੀ ਤਰਹ, ਬਿਕੇ ਸਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰ।
ਰੱਖਤੇ ਹੈਂ ਤਹਿਵੀਲ ਮੇਂ, ਹਰ ਮੁਹਲਕ ਹਥਿਆਰ,
ਅਮਨ ਕੇ ਸ਼ੈਦਾਈ ਮਗਰ, ਮੌਤ ਕਾ ਕਾਰੋਬਾਰ।
ਇਕ ਦੂਜੇ ਮੇਂ ਜਜ਼ਬ ਹੈਂ, ਜੈਸੇ ਦਿਨ ਮੇਂ ਰਾਤ,
ਮੌਤ ਭੀ ਹੈ ਇਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਸਮਝੇ ਕੌਨ ਯੇਹ ਬਾਤ।
ਬੇਸ਼ੱਕ ਤੇਰੀ ਜਾਤ ਸੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉੱਮੀਦ,
ਇਸ ਪਰ ਭੀ ਐ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਹਮ ਹੈਂ ਤੇਰੇ ਮੁਰੀਦ।
ਚੀਦਾ ਚੀਦਾ ਲਫਜ਼ ਯੇਹ, ਕਰ ਲੇਤੇ ਹੈਂ ਯਾਦ,
ਫਨ ਸੇ ਗੋ ਵਾਕਿਫ ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਹੈਂ ਨਾਕਾਦ।
ਅਕਸਰ ਵੋਹ ਅਪਨੇ ਲੀਏ, ਬਨਤੇ ਹੈਂ ਆਜ਼ਾਰ,
ਲੋਗ ਜੋ ਜ਼ਹਿਨੀ ਤੌਰ ਪਰ, ਹੱਤੇ ਹੈਂ ਬੀਮਾਰ।
ਵਸਲ ਕੀ ਠੰਡੀ ਚਾਂਦਨੀ, ਹਿਜਰ ਕੀ ਜਲਤੀ ਆਗ,
ਜੀਵਨ ਕੇ ਇਸ ਸਾਜ਼ ਮੇਂ, ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਿਆ ਕਿਆ ਰਾਗ।
ਏਕ ਬਹਿਰਿ-ਜ਼ੁਲਮਾਤ ਮੇਂ, ਦਿਲ ਜਾਏਗਾ ਡੂਬ,
ਸੂਰਜ ਤੇਰੇ ਅਰੂਜ਼ ਕਾ, ਜਬ ਭੀ ਹੋਗਾ ਗਰੂਬ।

—●—

53- Resham Ghar Colony, Jammu - 180016 (J & K)

“ਓਏ ਆਹ ਕਤੀੜ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਧਰ ਜਾਣੈ ?” ਬੱਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਕੰਡਕਟਰ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਡਰਾਈਵਰ ਪਿਛਲੀ ਬਾਰੀ 'ਚੋਂ ਹੀ ਰੋਲਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਫਗਵਾੜਾ, ਜਲੰਧਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਨ ਸਟਾਪ, ਫਗਵਾੜਾ, ਜਲੰਧਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।”

ਬੱਸ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਜਲੰਧਰ ਵੱਲ ਦੇ ਬਾਈਪਾਸ ਤੇ ਖੜੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੱਤ ਸਵਾਰੀਆਂ ਹੀ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆ ਕੇ ਟਾਇਰ ਵਿੱਚ ਡੰਡਾ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਬੱਸ ਤੋਰਨ ਲਈ ਆਖਦਾ। ਡਰਾਈਵਰ ਲੋਲੂਝੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕੱਢਦਾ, “ਉਹ ਭਾਊ ਲੈ ਲੈਣ ਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਸਵਾਰੀਆਂ, ਬੱਸ ਜਮਾਂ ਹੀ ਖਾਲੀ ਪਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਾਂ ਸੁਨ-ਸਾਨ ਪਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਈਪਾਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਬੱਸ ਝੱਟ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

“ਓਏ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਐਹ ਕਤੀੜ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਉਹਨੀਂ ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਤੂੰ ਹੈਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੀ ਰੋਲਾ ਪਾਈ ਜਾਣੈ।” ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਫਿਰ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਭਈਏ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕਸ਼ਕ ਫੜੀ ਖਲੋਤੇ ਸਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੰਗੇ.....।

“ਉਹ ਭਈਆਂ ਕਿਧਰ ਕੋ ਜਾਣਾ” ਕੰਡਕਟਰ ਬੋਲਿਆ।

“ਹਮ ਜਲੰਧਰ ਜਾਵਤ ਸਰਦਾਰ” – ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਜਣੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਬੋਲੇ।

“ਚਲੋ ਆਓ ਬੈਠੋ।” ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਬਾਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਅੰਦਰ ਆਏ ਤੇ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਬੱਸ ਅੰਦਰ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੀ ਸੀ। ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਅੰਦਰ ਪੂਛ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੈਸਟ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਸਾਈਜ਼ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਡਰਾਈਵਰ ਸਾਫ਼ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਫੋਟੋਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬੜੇ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, “ਅਵਲਿ ਅਲਹੁ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥ ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥”

ਕੰਡਕਟਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਰੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੰਡਕਟਰ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਆਪਣੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਦਾਹੜੀ 'ਚ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਤੇ ਪੱਗ ਸਵਾਰਦਾ। ਹੁਣ ਇੱਕ-ਇੱਕ, ਦੋ-ਦੋ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਬੱਸ ਤਕਰੀਬਨ ਭਰ ਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਦੋ-ਚਾਰ ਸਵਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਸ ਡਰਾਈਵਰ ਚੱਲਣ-ਚੱਲਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕੰਡਕਟਰ ਅਜੇ ਵੀ ਸਵਾਰੀਆਂ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੱਸ ਪੂਰੀ ਭਰ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕਾ ਦੁੱਕਾ ਖੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਅਜੇ ਵੀ ਕੰਡਕਟਰ ਰੋਲਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਨਾਨ ਸਟਾਪ ਜਲੰਧਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।”

ਇੱਕ ਸੂਮੋ ਗੱਡੀ ਆ ਕੇ ਬੱਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋ ਗਈ। ਸੂਮੋ ਗੱਡੀ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਬੜਾ ਸਜਿਆ ਧਜਿਆ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਬੱਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ “ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ?” ਕਿਹਾ।

“ਆ ਜਾਓ।” ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਸੂਮੋ ਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਛੇ ਸਨ। ਉਹ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸਵਾਰੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ ਉਸ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬੱਸ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਉਤਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲੋ ਅਗਲੀ ਬੱਸ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਰਨ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਪੁੱਛੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਖੜ੍ਹਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।

“ਲਓ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਈ- ਚਲੋ ਚਲੋ ਬੈਠੋ ਮੈਂ ਸੀਟਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ..”

ਕੰਡਕਟਰ ਦੇ ਏਨਾ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਹ ਸਵਾਰੀਆਂ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਆ ਗਈਆਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਸੀ।

“ਆਪ ਕੋ ਸੀਟ ਮਿਲੇਗੀ। ਚਿੰਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ....।” ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਏਨਾ ਕਹਿ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਵਿਸ਼ਲ ਮਾਰੀ।

ਬੱਸ ਜਲੰਧਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਈ। ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਸੂਮੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਵੱਲ ਫਿਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਉਹ ਬਣੇ ਫਬੇ ਹੋਏ ਛੇ ਸਰਦਾਰ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੇ ਸੀਟਾਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਉਹੀ ਭਈਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਕੰਡਕਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਓ ਭਈਆ ਆਪਦਾ ਟਿਕਟ ਹੋ ਗਿਆ ?”

“ਨਹੀਂ ਸਾਹਿਬ।”

“ਉੱਠ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਕਰੋ,” ਟਿਕਟ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗੇ।

“ਉੱਠ ਫਿਰ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਕਰੋ, ਸੁਨਾ ਨਹੀਂ ਆਪ ਕੋ ?” ਕੰਡਕਟਰ ਫਿਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਕੜਕਿਆ।

“ਸਾਹਿਬ ਹਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕੋ ਬੈਠੇ ਹੋ,” ਇੱਕ ਬੋਲਿਆ।

“ਤੁਮਕੋ ਸੁਨਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇਤਾ ? ਹਮ ਬੋਲਤਾ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਕਰੋ। ਹਮ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਲ ਵਾਲੋਂ ਕੋ ਬਠਾਏਗਾ। ਚਲੋ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਕਰੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਭੀ ਨੀਚੇ ਉਤਾਰ ਦੂਗਾ। ਫਿਰ ਦੇਖੋਗੇ, ਜਾਨਾ ਹੈ ਤੋਂ ਖੜਕੇ ਜਾਨਾ ਹੋਗਾ। ਸਾਲੇ ਇਥੇ ਆਏ ਆ ਦਿਹਾੜੀ ਕਰਨ, ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੀ ਬਣ ਰਹੇ ਆ, ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਿਆਂ ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਆਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਗੰਦ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ.....।”

ਕੰਡਕਟਰ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਭਈਏ ਵਿਚਾਰੇ ਲਾਚਾਰ ਜਿਹੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਝ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਜੇ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਛੇ ਸੀਟਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਸੂਮੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਛੇ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋਈਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਸਭ ਬੜੇ ਟੋਹਰ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਪਈ ਜਿੱਥੇ “ਅਵਲਿ ਅਲਹੂ ਨੂਰ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੋ ਸਭ ਬੰਦੇ॥”ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਜੁੱਟੇ ਗਏ। ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਏ ਹੁਣ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।

ਕੰਡਕਟਰ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਸੂਮੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਪੁੱਛੀ।

“ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ” ਉਹ ਬੋਲੇ।

ਉਸ ਟਿਕਟਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਪੈਸੇ ਲਏ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਡਕਟਰ ਬੋਲਿਆ, “ਸਾਲੀਆਂ ਹੋੜ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋੜ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਬਿਹਾਰ 'ਚੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।”

ਬਿਹਾਰੀ ਭਈਏ ਸਭ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਸੀਟਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਦ ਪੂਰੀ ਬੱਸ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਕੁਝ ਤੇਜ਼ ਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੰਡਕਟਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੱਗੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਉਸ ਅੰਦਰ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਹੀ ਆ ਗਈ। ਫਿਰ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, “ਐਸੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭੀ ਬਿਹਾਰੀ ਥੇ ਵੋਹ ਭੀ ਪਟਨਾ ਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੁਏ ਥੇ ਔਰ ਫਿਰ ਇਧਰ ਆਏ ਔਰ ਪਟਨਾ ਭੀ ਤੋਂ ਬਿਹਾਰ ਮੇਂ ਹੋ....।”

“ਸਾਲੇ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਆਪ ਕੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਮਝਤਾ ਹੈ ? ਬਕਵਾਸ ਕਰਤਾ ਹੈ। ਆਰਾਮ ਸੇ ਖੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਤੋਂ ਨੀਚੇ ਉਤਾਰ ਦੂਗਾ। ਆਇਆ ਸਾਲਾ ਵੱਡਾ ਬਦਮਾਸ਼। ਸਾਲੇ ਦਿਹਾੜੀ ਕਰਨ ਆਏ-ਰੋਟੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ ਤੋਂ ਬਾਤੋਂ ਵੀ ਆਨੇ ਲੱਗੀ - ਮਾਲਕ ਸਮਝਣੇ ਲੱਗੇ ..”

ਉਹ ਭਈਆ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਬਾਕੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ।

ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਟਿਕਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ 'ਚ ਇੰਡੀਅਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਟਰੇਨ 'ਚੋਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੋਈ ਉਸ ਭਈਏ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਚੁਪਕੇ ਸੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਚਲੇ ਚਲਤੇ ਹੋ ਜਲੰਧਰ ਹੀ ਤੋਂ ਜਾਨਾ ਹੈ ...।”

—●—

ਆਮ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸਿਰ-ਫਿਰਿਆ', 'ਦਿਮਾਗੋਂ ਹਿੱਲਿਆ' ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਖਤਰਨਾਕ ਅਨਸਰ', 'ਸਮਾਜ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ', 'ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ' ਕਰਾਰ ਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ 'ਦੋਸਤ-ਮਿੱਤਰ' ਉਸ ਨੂੰ 'ਪਾਗਲ', 'ਨੀਮ ਪਾਗਲ' ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦੇ ਜੀਅ ਉਸ ਨੂੰ 'ਨਿਕੰਮਾ', 'ਵਿਹਲਾ', 'ਕਾਗ਼ਤ ਕਾਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ', 'ਹਵਾਈ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲਾ' ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜ਼ਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਅਕਸਰ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ 'ਲਾਹ-ਪਾਹ' ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਕੁਫ਼ਰ ਤੋਲਦੇ ਸਨ। ਹੋਰਾਫੇਰੀ, ਬੇਈਮਾਨੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਠੱਗੀ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਗ਼ਬਨ-ਘੋਟਾਲੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜਿਆਂ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ, ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ, ਰਾਜਕੁਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ। ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਮੁਹਾਲ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਰੀਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਦੇ ਤੁੱਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬੇਰੁਜ਼ਗ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹੇ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਰੋਸ-ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪੁਲੀਸੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਕੁੱਟ ਪੁਆਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਬੇਪੱਤ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਮਰਵਾਈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਟੀਦਾਰ, ਭਾਈਵਾਲ, ਪੂੰਜੀ-ਪਤੀਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰਾਂ-ਮੁਲਾਜ਼ਿਮਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਲੀਸੀਆਂ, ਝੂਠੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਭੁਗਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਸ਼ਫ਼ਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਰਖਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ-ਭਿਆਲੀ ਹਿੱਸਾ-ਪੱਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲਾਂ, ਮੁਖਬਿਰਾਂ, ਦੌਲੇ-ਦਲਾਲਾਂ, ਭਿਸ਼ਟਾਰੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬੜੀਆਂ ਜੋਸ਼ੀਲੀਆਂ, ਰੋਹਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਭਾਵ-ਪੂਰਤ, ਖੋਜ-ਭਰਪੂਰ, ਤਰਕ-ਭਰਪੂਰ, ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ਼ ਟੁੰਬਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਨਾਟਕ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਖੇਡਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦਾਅਵਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਲੋਕ ਜ਼ੁਲਮ, ਨਾ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਭਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲੈ ਆਉਣਗੇ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ ਦੇ 'ਕਾਮਰੇਡਾਂ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਦਲਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਕਈ 'ਸਿਰ-ਫਿਰਿਆ' ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗ਼ਰਦਾਨਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਖੌਤੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ-ਖੇਡਾਂ, ਮੌਕਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਨੀਤੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨਾ ਲੱਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਮਰੇਡ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦਾ ਕਮਾਲ ਵਿਖਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਲੇਖਾਂ, ਨਾਟਕਾਂ ਤੋਂ ਉਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾ ਹੋਏ, ਜਿੰਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਸਮੱਰਥਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਦਮਨ, ਜ਼ਬਰ, ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਡੱਟ ਕੇ ਖੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸ਼ੁਦਾਈਆਂ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੀ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਹੀ ਗੁਆਚ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਹ 'ਅਵਾ-ਤਵਾ' ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਤੁਰਦਾ-ਫਿਰਦਾ ਉਠਦਾ-ਬਹਿੰਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੀ ਬੁਝਬੁਝ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ?

ਹੁਣ ਉਹਨੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਟਕ ਖੇਡਣੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ ਹੈ ? ਜਾਂ ਮਰ-ਖੱਪ ਗਿਆ ਹੈ ? ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ 'ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ' ਸਮਝਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਹ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ 'ਕੁਝ ਨਹੀਂ' ਸਮਝਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਕੋਈ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ, ਮਨਸੂਬਿਆਂ ਦਾ, ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਮਖੌਲ ਉਡਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠਿੱਠ ਕਰਕੇ ਸੁਆਦ ਜਿਹਾ, ਮਜ਼ਾ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਖ਼ੈਰ 'ਸਿਰਫ਼ਿਰਿਆ', 'ਦਿਮਾਗ਼ ਹੋਇਆ' ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਦਾਨਿਆ ਹੀ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਟੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਮਹਿਕਮੇ ਵਾਲੇ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਐਵੇਂ ਖਾਹ-ਮ-ਖਾਹ 'ਹਲਾ-ਲਲਾ' ਮਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਪਿੰਡੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਲੀਡਰਾਂ, ਮੁਹਤਬਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ 'ਭੰਡੀ-ਪ੍ਰਚਾਰ' ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਮਹੌਲ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹੋ 'ਸਿਰਫ਼ਿਰੇ' ਬੰਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਰ ਪਿੰਡ, ਕਸਬੇ, ਸ਼ਹਿਰ, ਮੁਹੱਲੇ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ...। ਪਿੰਡ ਦੇ ਘੜਮ-ਚੌਧਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡੋਂ ਟੁਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਭੜਕਾਉਣ' ਵਾਲਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਉਹਦੇ ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ, ਮਰ-ਖੱਪ ਜਾਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਿਆਸੀ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਸਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਥਾਣਿਆਂ-ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਕੱਟਣੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ।

ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਬੇਦਖ਼ਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਉਹ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੰਜਟਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਗਲ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪੁਆਉਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਉਹਦੇ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰਖ਼ਰੂ ਤੇ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਸ ਮਿੰਟੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ? ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ, ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਨਿੰਘਰ ਚੁੱਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਸੀ, ਸੋਚ-ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਉਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਅਖੌਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ-ਸੂਰਤ ਸੁਆਰਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਵਿਚਲੇ ਫ਼ਰਕ ਤੇ ਭੇਤ ਮਿਟਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਅਖੌਤੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਨਕਾਬ ਲਾਹ ਕੇ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੇ ਲੱਖਾਂ-ਕਰੋੜਾਂ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਵੱਸ, ਮਜ਼ਬੂਰ, ਬੇਆਬਰੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ, ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਬਹੁਤ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਘਰ, ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਛੱਡੇ। ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਰੀ 'ਚ ਛੱਡਣੇ ਪਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਸੱਲੀ ਤੇ ਤਕੜਾ ਹੌਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਅੱਖੀ ਘੜੀ ਵੇਲੇ ਉਹਦੇ ਹਮਦਰਦ ਤੇ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮਾਯੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਮੀਦ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗਦੀ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਖ਼ਾਸ ਗੁੱਸਾ-ਗਿਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਹਾਲੇ ਓਨੇ ਜਾਗਰੂਕ, ਚੇਤਨ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਜਿੰਨੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ, ਉਦੋਂ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਖ਼ਰਾਬ ਸਿਮਟਮ, ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਕਾਰਜ-ਪਾਲਕਾ, ਅਰਬਹੀਨ ਹੋ ਗਈ ਵਿਧਾਨ-ਪਾਲਕਾ ਤੇ ਲੰਗੜੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਨਿਆਂ-ਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਂ ਨਰੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨਗੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਹਰੇਕ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਨੂੰ ਰੱਜਵੀਂ ਰੋਟੀ, ਹਰੇਕ ਨੰਗੇ

ਤਨ ਨੂੰ ਕਪੜਾ, ਹਰ ਸਿਰ ਨੂੰ ਛੱਤ, ਹਰ ਅੱਖ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਚੈਨ-ਭਰੀ ਨੀਂਦ ਤੇ ਮਾਣ-ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਣ ਲਈ ਮਿਲੇਗੀ, ਸੱਚਾ ਸਹੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਿਲਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸ ਨਰੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੇ, ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣਗੇ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਨਵੀਂ ਰਾਜਨੀਤਕ-ਪਰਣਾਲੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦਾ, ਨਰੋਆ, ਉਸਾਰੂ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਿਆਸੀ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ?

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਸ ਨੇ ਪੋਸਟਰਾਂ ਤੇ ਪੇਂਟਲੇਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਉਹ ਦੀ ਮਦਦ ਉਹਦੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਚੇਤਨ, ਜਾਗਰੂਕ ਤੇ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਸਾਥੀ ਨਿੱਠ ਕੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਕ ਪੇਂਟਲੇਟ ਉਹਨੇ ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਹਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਵੀਰੋ ਤੇ ਭੈਣੋਂ! ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਵੇਖ ਲਈਆਂ। ਪਰ ਕਰੋੜਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਧੜੇ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਪੂੰਜੀ-ਪਤੀਆਂ, ਦਲਾਲਾਂ, ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਭਰੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਦੀਆਂ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਧਰਮਾਂ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ, ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰ-ਦਸਤੀ, ਦਮਨ, ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ, ਪੁਲਿਸ, ਨੀਮ ਫ਼ੌਜੀ ਬਲਾਂ ਤੇ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ-ਠੱਕੇ ਵਜੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਭਾਵ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦਾ ਡਰ, ਭਓ, ਦਹਿਸ਼ਤ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ‘ਚ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਸਦਾ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਤੁਸੀਂ ਹੱਕ-ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਢਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਗੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਰਥਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੇ, ਲੜ ਰਹੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਉ ਤੇ ਆਪਣੇ ਡੰਡਿਆਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਤੇ ਸਟੇਨਗੰਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ, ਗੁੰਡਿਆਂ, ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਕਰ ਦਿਉ।”

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਇਸ ਪੇਂਟਲੇਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਪੇਂਟਲੇਟ ਹੱਥ ਲਗਾਇਆਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ-ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਤਰਬੱਲੀ ਮੱਚ ਗਈ। ਇਸ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਖੁਫ਼ੀਆ ਵਿੰਗ ਦੇ ਕੁਝ ਅਫ਼ਸਰ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ‘ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਅੱਗਿਓਂ ਉਹ ਦੇ ਪਿਓ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਦਖ਼ਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਸਤਵੇਜ਼ ਖੁਫ਼ੀਆ ਵਿੰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੇ ਪਿਓ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਸਫ਼ਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਜੀ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿਰ-ਫਿਰੇ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਥੇਰਾ ਵਰਜਦੇ ਰਹੇ ਅਾਂ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਕਿਹਾ ਕਦੇ ਮੰਨਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਦਖ਼ਲ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।”

“ਜੇਕਰ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ੌਰਨ ਇਤਲਾਹ ਦੇਈਓ! ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹਸ਼ਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਹੋਏਗਾ।” ਇਕ ਖੁਫ਼ੀਆ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖਿੱਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਲਾਹੁੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ-ਭਰੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ‘ਚ ਆਖਿਆ।

ਤੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਕ ਖ਼ਬਰ ਕਈ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਛਪੀ ਤੇ ਕਈ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ (ਨਿਊਜ਼) ਤੋਂ ਨਸ਼ਰ ਹੋਈ ਕਿ ਇਕ ‘ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਅਪਰਾਧੀ’, ‘ਸਮਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰ, ਨਕਸਲੀ’ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਏ ਪੁਲਿਸ-ਮੁਕਾਬਲੇ ‘ਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ। ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਕੋਲੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਪੋਸਟਰ ਤੇ ਪੇਂਟਲੇਟਸ ਤੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਪੈਨ ਹੀ ਬਰਾਮਦ ਹੋਏ ਸਨ। (ਮੋਬ: 98722-54990)

ਮਿਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸਹਿਯੋਗ

ਡਾ. ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੱਖੂ

ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਦੜੇ-ਸੱਟੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੰਗ ਸਨ। ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਲਾ ਕੇ ਬੁੱਢੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਲਿਪਤ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਬਦਲੀ ਹੋ ਕੇ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਨਵੇਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦੜੇ-ਸੱਟੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਤਰਬੱਲੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਦੜੇ-ਸੱਟੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਗਈ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਥਾਣੇਦਾਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੇੜਾ ਮਾਰਦਾ, ਕਈ ਸੱਟੇਬਾਜ਼ ਪਰਚੀ ਸਮੇਤ ਕਾਬੂ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਝੱਟ ਹੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੇਸ ਬਣਾ ਕੇ ਧਰ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਅਤੇ ਮੋਹਤਬਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਦੜੇ-ਸੱਟੇ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਮਿਟਾ ਦਿਆਂਗਾ ਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦੜੇ-ਸੱਟੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੋਚੇਗਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੱਟੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਉਸ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਸੱਟੇਬਾਜ਼ ਅਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਸੱਟੇਬਾਜ਼ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਕਿ ਚਲੋਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੱਟੇਬਾਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਸਹੀ।

ਸੇਵਾ

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਭਾਟੀਆ

“ ਗੁਰਚਰਨ ਭੈਣ ਜੀ, ਐਡੀ ਛੇਤੀ ਚੱਲੇ ਵੀ ਓ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਇਆਂ ਘੰਟਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਹੋਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ..” ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਚਰਨ ਨੂੰ ਉੱਠਦਿਆਂ ਦੇਖ ਸਿਮਰਨ ਹੋਰਾਨੀ 'ਚ ਬੋਲੀ।

“ ਬਸ-ਬਸ ਸਿਮਰਨ, ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੱਲਿਆ। ਮੇਰਾ ਸ਼ਹੁਰਾ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਈ ਏ। ਤੇ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਵੀ ਢਿੱਲੀ ਈ ਏ।” ਉਹ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਉੱਠਦੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ।

“ ਲੈ ਭੈਣ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਮਾਲ ਪਏ ਕਰਦੇ ਐ.. ਭਲਾ ਏਥੇ ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਐ ਕਿ ਘਰ ਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਐ, ਪਰ ਮਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ.... ਮਨ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਦੇ ਮੋਹ 'ਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦੈ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਦਾ, ਜੇ ਮਨ ਜ਼ੋਜ਼ਾਲਾਂ 'ਚ ਈ ਫਸਿਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ।”

“ ਸਿਮਰਨ ਭੈਣ ... ਉਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ, ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ ਏਥੇ ਬੈਠੀ ਲੰਗਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਉਧਰ ਮੇਰੇ ਸੱਸ-ਸ਼ਹੁਰਾ ਰੋਟੀ ਪਿੱਛੇ ਤੜਫਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੇਵਾ ਦਾ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਰ-ਅਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਕਰਾਂ। ਸਾਡਾ ਧਰਮ ਵੀ ਤਾਂ ਇਹੋ ਸਿਖਾਂਦਾ ਏ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਐ। ਤੇ ਮੈਂ ਉਹੋ ਕਰਨ ਚੱਲੀ ਆਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਫੇਰ ਆ ਜਾਵਾਂਗੀ।” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰਚਰਨ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ - ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਰਦੀ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਹੋ ਤੁਰੀ।

ਰੁਬਰੂ (ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ -08)

ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ

ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਪਤੰਗਾ

ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਬੱਸ ਤੇ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਮੋਗਾ ਲਈ ਬੈਠਾ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਚੱਲੀ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਮੋਗੇ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਸਦੀ ਅਗਲੀ ਸੀਟ ਤੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਕੰਨ ਨੂੰ ਮੋਬਾਇਲ ਲਾਇਆ ਤੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਮੋਗੇ ਤੱਕ ਫੁਸਰ ਫੁਸਰ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਲੜਕੀ ਮੋਬਾਇਲ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ, ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਲੈਂਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਬੇਹੁਇਆ ਲੜਕੀ ਦੇ ਉੱਠ ਕੇ ਬੱਪੜ ਮਾਰੇ ਤੇ ਮੋਬਾਇਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕੰਜਰ ਨੂੰ ਗਮਾਇਣ ਸੁਣਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਹੋਇਆ ਦੋ ਮਿੰਟ ਹੋਇਆ, ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਹੱਦ ਹੀ ਕਰਤੀ। ਸਹੁਰੀਏ ਕੁਝ ਤਾਂ ਅਕਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਾਰ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸਿਆਣੇ ਬਿਆਣੇ ਲੋਕ ਬੈਠੇ ਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੈਸੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਹਨ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਬਾਇਲ ਦੇ ਕੇ ਵਾਗਾਂ ਖੁੱਲੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁੜੀ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਆਤ ਕੁੜੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਰੂਹਾਂ ਤੇ ਉੱਗਿਆ ਬੋਹਰ।

ਮੋਗੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਬੱਸ ਚੋਂ ਉੱਤਰੀ, ਅੱਗੇ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੌਤੀ ਮਨਜੀਤ ਉਸਦਾ ਬੜੀ ਬੇ-ਸਬਰੀ ਨਾਲ ਇਤਜਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। “ਅੱਖਾਂ ਪੱਕ ਗਈਆਂ ਨਸੀਬ ਤੇਨੂੰ ਉਡੀਕਦਿਆਂ” ਆਖ ਕੇ ਮਨਜੀਤ ਨੇ ਨਸੀਬ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ‘ਚ ਲੈ ਲਿਆ। “ਮਨਜੀਤ ਅੜੀਏ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਮੋਬਾਇਲ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਕਾਰਡ ਵੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਪਰ ਮੇਰੇ ਵੀਰੇ ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਨਾ ਮੁੱਕੀਆਂ। ਮੈਂ ਵੀਰੇ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵੀਰੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੌ ਇੱਕ ਪਰਸੈਂਟ ਪੱਕਾ।” ਮਨਜੀਤ ਸ਼ਰਮਾਅ ਜਿਹੀ ਗਈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ “ਅੜੀਏ ਨਸੀਬ, ਜੋ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮੇਮੀ ਡੈਡੀ ਤੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰੀਂ। ਕਨੇਡਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਹੀ ਸੁਣਨਗੇ। ਅੱਜ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੀ ਜਲੰਧਰ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਗਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਤੇਨੂੰ ਵੀ।”

ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਬਾਰੀ ਥਾਣੀ ਉੱਤਰਦੇ ਜਦ ਆਪਣੀ ਪੌਤੀ ਮਨਜੀਤ ਨੂੰ ਉਸ ਅਜਨਬੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਹੇਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਉਹੀ ਕੁੜੀ ਹੈ ਜੋ ਮਨਜੀਤ ਨਾਲ ਜਲੰਧਰ ਪੜਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਕੈਨੇਡਾ ਗਏ ਭਰਾ ਮਨਜੀਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਦੇ ਖਿਆਲ ਕਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਉਹੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਰੂਹਾਂ ਤੇ ਉੱਗਿਆ ਬੋਹਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਤੇ ਖਿੜਿਆ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ

ਸਵੇਰੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਖਤਮ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਉੱਠ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਘੱਟ ਚੜ੍ਹਿਆ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਵੇਖ ਕੇ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਕਾਲੀ ਕੰਬਲੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤ, ਉਸਦੀ ਮੰਸ਼ਾ ਭਾਂਪ ਗਏ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਗੁਰਮੁੱਖਾ, ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਪਿੰਡ ਤੇ ਸੰਗਤ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ?”

“ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ, ਪੰਚੈਤ ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਏ।” ਉਸਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਦੇ ਘਰ ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਵੋਟਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ?” ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਉੜੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ।

“ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ, ਸਰਪੰਚੀ ਦੇ ਦੋ ਕੈਂਡੀਡੇਟਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ੇ ਵਰਤਾ ਕੇ ਭਰਮਾ ਰੱਖਿਆ ਏ।”

“ ਦੋਵੇਂ ਹਾਰਨਗੇ ਅਤੇ ਦੋਜ਼ਖ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਸੜਨਗੇ। ” ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ।

ਮਿੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਦੇ ਚਰਚੇ ਘਰ-ਘਰ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਪੰਚੀ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਕੋਡੀਡੇਟ ਦੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ, ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਤਲੀ ਸੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਈ।

ਇਮਾਨਦਾਰ ਆਦਮੀ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੋਸੀ

ਬੇਈਮਾਨੀ ਅਤੇ ਚੋਰੀ ਆਦਤ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਮੈਨੂੰ ਦਸ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੋਈ ਕਰਿਆਨੇ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਭੇਜਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੁਪਿਆ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਨੌਂ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲਿਆ ਦਿੰਦਾ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਅੰਗੀਠੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਪੈਸਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਨਜ਼ਰ ਬਚਾ ਕੇ ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।

ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਬਸਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਂ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦਾ। ਮੇਰਾ ਇਸ ਆਦਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਘਰੋਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲੋਂ ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਵੀ ਪਈ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇਹ ਆਦਤ ਨਾ ਗਈ। ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਸਾ ਚੁਰਾ ਲਏ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਪਈ। ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਤੋਂ ਸਰਾਫਤ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਰਾਤ ਦਿਨ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਤਕਰੀਬਨ ਵੀਹ ਬਾਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ, ਬੱਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਸਰਾਫਤ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ, ਗਲੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਗਰਾਂਟ ਵਿੱਚੋਂ 40 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੈਂ ਹੜੱਪ ਕਰ ਲਏ।

ਬਚਪਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪੱਕੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਬੇਈਮਾਨੀ ਤਾਂ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਜੈ-ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਮੇਰਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਛੁੱਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਲੱਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰੀਫ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹਾਂ।

ਗਾਹਕੀ

ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਹੁਣ ਗਾਹਕੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਸੌਦਾ ਤੋਲਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਬਿਰਧ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕੀਂ ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਵੀਂ ਪਈ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਸਮਾਨ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਲੜਕੀ ਸਮਾਨ ਫੜਾਉਣ ਅਤੇ ਤੋਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਸੁਪੁੱਤਰੀ- ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਲੀਆਣਾ (ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ)

ਸਾਹਿਤ-ਸਮਾਚਾਰ

ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਦਾ ਪਲੇਟਾ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਉਡੀਕਾਂ’ ਰਲੀਜ਼

ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਦਾ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਉਡੀਕਾਂ’ ਰਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਰਜਿੰਦਰ ਬੱਲ, ਆਰਿਫ਼ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇਪਾਣੀ, ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੋਚਰ, ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਭਾਟੀਆ।

ਮਾਸਟਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਸੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜ ਸੰਧੂ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ, ਆਰਿਫ਼ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇਪਾਣੀ, ਮਾਸਟਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਆਸੀ, ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੋਚਰ, ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਭਾਟੀਆ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ‘ਸੰਧੂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਕੂਲ’, ਅਦਾਰਾ ‘ਰੂਬਰੂ’ ਅਤੇ ‘ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਿਲਾ’ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸਤਨਾਮਪੁਰਾ (ਫਗਵਾੜਾ) ਵਿਖੇ ਪੁਸਤਕ ਰਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਸਮਾਰੋਹ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ-ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੋਚਰ, ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇਪਾਣੀ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਬੱਲ, ਗੁਰਦੀਪ ਭਾਟੀਆ, ਮਾਸਟਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ‘ਆਸੀ’, ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਸ਼ੇਰ ਸਨ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ‘ਤੇ ‘ਸੰਧੂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਕੂਲ’ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਦਾ ਪਲੇਟਾ

ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਉਡੀਕਾਂ' ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੌ ਇੱਕ ਸਾਲਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸ਼ਾਇਰ ਮਾਸਟਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ 'ਆਸੀ' ਦਾ ਅਦਬੀ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਕਲਮਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਿਲਾ' ਵੱਲੋਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਰਾਜ ਸੰਧੂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ 'ਆਸੀ' ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਝਾਤ ਪਵਾਈ। ਉਪਰੰਤ ਦਰਦੀ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਉੱਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ ਨੇ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਉਸਤਾਦ ਸ਼ਾਇਰ ਜਨਾਬ ਆਰਿਫ਼ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ ਨੇ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹਾਜ਼ਿਰ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨਾਲ ਨੁਕਤੇ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ। ਮੈਡਮ ਗੁਰਚਰਨ ਕੌਰ ਕੋਚਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੀਪ ਭਾਟੀਆ ਨੇ 'ਉਡੀਕਾਂ' ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡ-ਮੁੱਲੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਦਰਦੀ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਗ਼ਰਹਾਜ਼ਰੀ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਟਕਦੀ ਰਹੀ।

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਰਬ ਸ੍ਰੀ ਆਰਿਫ਼ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਬੱਲ, ਗੁਰਦੀਪ ਭਾਟੀਆ, ਨਰਿੰਦਰ ਮਾਨਵ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੁੱਲਾ, ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ, ਦਾਦਰ ਪੰਡੋਰਵੀ, ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ ਜੱਸੀ, ਮਨੋਹਰ ਸਾਦਿਕ, ਸੋਮ ਦੱਤ ਦਿਲਗੀਰ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੂਹੜਾ, ਅਸ਼ੋਕ ਕਾਸਿਦ, ਮਾ. ਜ਼ਿੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਜ ਸੰਧੂ, ਅਮਿਤ ਉਦਾਸ, ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਹਰਮਿੰਦਰ ਵਿਰਦੀ, ਆਰ. ਐੱਲ. ਜੱਸੀ, ਬਲਬੀਰ ਜਗਪਾਲਪੁਰੀ, ਸਰਬਜੀਤ ਕਰੀਮਪੁਰੀ, ਜਗਜੀਵਨ ਸੇਠੂ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ, ਜੇ ਦੇਵ, ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਕਿਰਤਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਚੰਗੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟੀ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸ਼ਾਇਰ ਅਹਿਮਦ ਫ਼ਰਾਜ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਰੁਪਿੰਦਰ ਮਾਨ ਦੀ ਹੋਈ ਬੇਵਕਤ ਮੌਤ 'ਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮੌਤ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨਾ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੰਧੂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਈ।

-ਹਰਮਿੰਦਰ ਵਿਰਦੀ

ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਸਾਹਿਬ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਵੇ। ਬੜੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖ਼ਤ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿਧਾ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ, ਖੋਜ, ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਜਗਤ-ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਕਾਮ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕਿ ਪੈਸਾ, ਨਾਮ, ਸ਼ੁਹਰਤ ਦੀ ਦੌੜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੇਵਾ-ਸੂਵਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬੇਸ਼ਕ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਨਿਕੰਮੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਲੇਖਕ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਕਦਰ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਕਿ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋ ਜਾਣ। ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿਧਾ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਉਹ ਉੱਚ-ਪਾਏ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 'ਸੰਧੂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਸਕੂਲ' ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਮਵਰ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖ਼ਸ਼ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਇਹ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਇਵੇਂ ਹੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇ ਜੀ।

ਰਮੇਸ਼ ਬੰਗੜ, ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ: ਸਿਕੰਦਪੁਰ, ਰਾਹੀਂ: ਅਲਾਵਲਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ)

ਉਮੀਦ ਸੀ, ਜਦ ਬਹਾਰ ਆਈ, ਚਮਨ ਲਈ ਤਾਜ਼ਗੀ ਮਿਲੂਗੀ।
ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਹਾਰ ਸਾਨੂੰ, ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਰਤ ਜਿਹੀ ਮਿਲੂਗੀ।
ਵਛਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਜ਼ਫ਼ਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ, ਜ਼ਰੂਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੁੰਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ,
ਤਿਰਾ ਮੁਕੱਦਰ ਇਹੀ ਹੈ 'ਦੀਪਕ', ਕਰੰਗਾ ਨੇਕੀ, ਬਦੀ ਮਿਲੂਗੀ।
-ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ

ਇਸ ਅੰਕ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ 'ਰੂਬਰੂ' ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਭਰਪੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ 'ਰੂਬਰੂ' ਦੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਮਦਰਦ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਨਮੂਨੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖੇ-ਪਰਖੇ ਜੋ ਵੀ ਆਵੇ, ਉਹ ਉਸੇ ਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਲਈ ਬੇਸੁਆਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹੀ ਨਾ ਪਰੋਸੀ ਜਾਈਏ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਜਿੱਤੀਏ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਅਸੀਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਅੱਛੇ ਪਰਚਿਆਂ ਜਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਲਈ ਚੰਗੀ ਅਰਥ-ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵੀ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰਚੇ/ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਰਥਕ ਤੰਗੀ ਕਾਰਨ ਛਪ ਹੀ ਨਾ ਸਕੀਆਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮੰਦਾ ਸਾਹਿਤ ਛਪੇਗਾ ਕਿੱਥੇ? 'ਰੂਬਰੂ' ਪੁਸਤਕ-ਲੜੀ ਵੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤੰਗੀ ਨਾਲ ਨੰਗੇ ਧੜ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁ ਸਾਹਿਤ-ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿਹਰਬਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਆਰਥਕ ਸਹਿਯੋਗ ਹੀ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਾਲ ਅਸਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਉੱਘੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਰੂਬਰੂ' ਭੇਜਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਉਹ ਕਦੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅਣਮੁੱਲਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਗੇ। ਕੁਝ ਕੁ ਮਿੱਤਰ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਵੀ ਭਰਿਆ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪ ਧਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ 'ਰੂਬਰੂ' ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਣਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਅੰਕ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ 'ਰੂਬਰੂ' ਭੇਜਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਰਥਕ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਹਿਤਕ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਰੂਬਰੂ' ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਕਰਨ। ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਪਰਚਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ 'ਰੂਬਰੂ' ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਚੰਦਾ ਭੇਜਕੇ 'ਰੂਬਰੂ' ਫਿਰ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਜਿਹੜੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਲੇਖਕ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜ਼ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸੀਂ ਤਹਿ-ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਪਰ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 'ਰੂਬਰੂ' ਦਾ ਚੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਭੇਜਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ 'ਰੂਬਰੂ' ਛਪਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛਾਪਦਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਝਿਜਕ ਤੋੜੀ ਗਈ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ,

ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ,

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਪ੍ਰਸਤਕ-ਚਰਚਾ

ਪੇਸ਼ਕਾਰ : ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਪ੍ਰਸਤਕ- ਜਲਵੇ ਗਜ਼ਲ ਦੇ (ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਸ਼ਾਇਰ- ਦੇਸ ਰਾਜ ਜੀਤ

ਮੁੱਲ- 125-00

ਸਫ਼ੇ-128

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ- ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਣਚਾਹੀ ਮਹਿਮਾਨ ਆਈ ਤੇ 'ਅੱਗ ਲੈਣ ਆਈ, ਘਰ ਵਾਲੀ ਬਣ ਬੈਠੀ'। ਅਖਾਉਤੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਛੇਵੇਂ-ਸੱਤਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ 'ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ' ਵਾਂਗ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਬਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਦਿੱਸਦੀ ਸੀ। ਜੋ ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਲੈਅ-ਵਿਹੂਣਤਾ ਤੇ ਰਸ-ਹੀਣਤਾ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਨਕਾਰੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਈ 'ਨਕਸਲਵਾਦੀ ਲਹਿਰ' ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਚੱਲਿਤ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਉਹ ਲਹਿਰ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਜੂਝਾਰੂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਜੂਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰਅਤ ਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੁਲਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ 'ਕਵਿਤਾ' ਕਹਿਕੇ ਪਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ 'ਕਵਿਤਾ' ਨਹੀਂ। ਐਸੀ ਅਖਾਉਤੀ 'ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ' ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਵਰਗੀ ਡਾ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਨੇ ਅਸਲੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਿਨਫ਼ (ਜੋ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹੋਰ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ) ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਜੇਤੂ ਭੇੜ ਭਿੜਿਆ। ਇਸੇ ਜਿਹਾਦੀ ਕਾਫ਼ਿਲੇ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸਿਰ-ਕੱਢ ਰੁਕਨ ਹੈ ਗਜ਼ਲ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਾਡਾ ਪਰਪੱਕ ਉਸਤਾਦ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇਸ ਰਾਜ 'ਜੀਤ'। ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਉਸ ਤੂਫ਼ਾਨ ਸਮੇਂ ਵੀ ਗਜ਼ਲ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸਗੋਂ ਗਜ਼ਲ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ 'ਨਕਸਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ' ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇੱਕ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੂਝਾਰੂ-ਸੋਚ ਨੂੰ 'ਗਜ਼ਲ' ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲ ਰਵਾਇਤੀ ਰੂਪ-ਰੰਗ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਜੂਝਾਰੂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਗਈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਸੱਚ ਵੀ ਹੈ ਕਿ 'ਲਛਮੀ' (ਧਨ ਦੀ ਦੇਵੀ) ਅਤੇ 'ਸਵਰਵਤੀ' (ਕਲਾ ਦੀ ਦੇਵੀ) ਕਦੀ ਵੀ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਲਾਕਾਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੰਗ-ਦਸਤੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦਿਨ-ਕਟੀ ਕਰਦੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਕੁ ਕਲਾਕਾਰ (ਸ਼ਾਇਰ) ਉਸ ਸਰਾਪ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਲਛਮੀ ਤੇ ਸਵਰਵਤੀ ਸਕੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਰ..., ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਸਰਾਪ ਕਾਰਨ ਹੀ ਦੇਸ ਰਾਜ 'ਜੀਤ' ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਮਾਇਨੇ ਪਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਰਥਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਨਾ ਸਮਰੱਥ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਦੀਵਾਨ ਹੀ ਛਪਵਾ ਲਵੇ। ਉਹ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਇਸ ਦਿਲੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਜਲਵੇ ਗਜ਼ਲ ਦੇ' ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਗਜ਼ਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਮਨਮੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਆਵੇ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ (ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ) ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੱਗ ਭੇਟ ਕਰਕੇ (ਉਸਤਾਦ ਧਾਰ ਕੇ) ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਮਿਹਨਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਨਾਬ ਦੇਸ ਰਾਜ ਜੀਤ ਵਰਗੇ ਬਥੇਰੇ ਐਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਚੰਨ ਲਾਏ।

ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਕੇ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਜੀਤ

ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਪੱਕ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਨਾਲ ਉਰਦੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵੱਲ ਆਇਆ ਹੀ ਉਰਦੂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵੱਲੋਂ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਅਣਥੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

‘ਜਲਵੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ’ ਭਾਵੇਂ ਜੀਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗ਼ਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਬੜੀ ਪ੍ਰਵੀਨਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ‘ਰੂਪਕ-ਪੱਖ’ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼-ਮੁਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਨੇਕ ਫ਼ਨੀ-ਨੁਕਤਿਆਂ ਅਤੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਿਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਦਿੱਸਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਵਿਚਾਰ-ਪੱਖ’ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਖਣ ਖੁੱਧੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਇਹਨਾਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕੌੜਾ-ਮਿੱਠਾ ਹੰਢਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਉਸ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਲੁਕ-ਲੁਕਾ ਉਸ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਦੇਸ ਰਾਜ ਜੀਤ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਹਰ ਵਿਧਾ ਤੋਂ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਵਾਕਫ਼ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਨੋਂ-ਮਨੋਂ ‘ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿਧਾ’ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ-

ਮੈਂ ਤਾਂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦਾ ਸ਼ੇਦਾਈ ਹਾਂ, ਸਿਨਫ਼ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਭਾਵੇਂ।

ਨਾਜ਼ੋ ਗਣੀ ਮੇਰੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਹੈ, ਜਿਸ ‘ਚੋਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਵੇ।

ਜੀਤ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਪਹਿਚਾਣਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਸਰਾਪਾ-ਗ਼ਜ਼ਲ ਹੋ ਗਿਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ-

ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨ ਹੈ ਬੰਦਾ, ਜੇ ਬੰਦੇ ਵਾਂਗ ਬੋਲੇ ਉਹ,

ਕਰੇ ਬੇਬਾਕ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲ, ਮਗਰ ਸ਼ਾਇਸਤਗੀ ਹੋਵੇ।

ਜੀਤ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਗੁਣ (ਬੇਬਾਕੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਸਤਗੀ) ਨੁਮਾਇਆ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੋਈ ਇਨਸਾਨ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹਿੱਕ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ। ਜਦ ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਲਾਕਾਰ ਵਾਲਾ ਦਿਲ ਨਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਕਾਮਿਲ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਉਸਤਾਦ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਲਵੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ-ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿੱਚ ਫ਼ਨੀ-ਨੁਕਤੇ (ਕਾਵਿਕ-ਗੁਣ) ਤਾਂ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਜੇ ਉਸਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਲਾਤਮਿਕ-ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਫ਼ਨੀ-ਨੁਕਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੀ ਜੀਤ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ :

ਖੁਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਤੋਂ ਫ਼ੀਕ ਜਦ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੂੰ।

ਸਮਝ ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਨੁਕਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ।

ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਜੀਤ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਫ਼ਨੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗੇ-

ਮੈਂ ਆਖਾਂ, ‘ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ’, ਦਿਲ ਆਖੇ, ‘ਉਹ ਦੂਰ ਨਹੀਂ’,

ਮੈਂ ਰੋਵਾਂ ਦਿਲ ਲੁੱਡੀਆਂ ਪਾਵੇ, ਮੈਂ ਸੋਚਾਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਦਿਲ ?

ਜੀਤ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਕਲਾਤਮਿਕਤਾ ਦਾ ਸਿਖਰ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਹੀ ਸ਼ਿਅਰ ਸਾਡੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਤ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬੁਰੇ ਤੋਂ ਬੁਰੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਨਾਜ਼ੁਕ ਬਿਆਨੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ-

ਨਾ ਸੜ ਜਾਣ ਕੋਮਲ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਤੁਹਾਡੇ,

ਮੇਰਾ ਘਰ ਜਲਾਓ, ਜ਼ਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ।

ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਮਾਸੂਮੀਅਤ-

ਉਹ ਕੋਲ਼ ਦੀ ਲੰਘਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਹਿਚਾਨ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਕ ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਓਸ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਸ਼ੇਖੀ-

ਛੇੜ ਕੇ ਸਖੀ ਉਸਦੀ, ਪੁੱਛਦੀ ਸੀ ਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਨੂੰ,

‘ਜੋ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਲੁਕ-ਲੁਕ ਕੇ, ਕਿਹਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਹੈ ?’

ਕਲਾਤਮਿਕ ਕਲਾਬਾਜ਼ੀਆਂ-

ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਵੀ ਆਖਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਮੰਦਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।
ਉਹ ਮੰਦਾ ਵੀ ਆਖੇ, ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਮੰਜ਼ਿਰਕਸ਼ੀ-

ਸਾੜ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਿਉਂ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣੈ ਤੂੰ,
ਆਤਿਸ਼ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਂਚਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਦਾ।

ਪੁਨਰ ਆਵਰਤੀ ਅਲੰਕਾਰ-

ਸ਼ੌਂਕ ਮੇਰਾ ਬੁੱਤ-ਪ੍ਰਸਤੀ, ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਪੱਥਰ ਹੈ ਯਾਰ,
ਲੋਕ ਪੱਥਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਾਰਨ, ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਸੀ।

ਹਿਜਰ ਦੀ ਸੂਲੀ ਉੱਤੇ ਲਟਕੇ, ਨਾ ਜਿਉਂਦੇ ਨਾ ਮਰਦੇ ਦਿਲ।
ਇਕ ਇਕ ਸਾਹ ਵਿਚ ਗਜ਼-ਗਜ਼ ਲੰਮੇ, ਠੰਡੇ ਹਉਕੇ ਭਰਦੇ ਦਿਲ।

ਜਮ੍ਹਾਂ (ਜੋੜ)-

ਕੁਝ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਚਦਾ, 'ਜੀਤ' ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਸੌਦੇ ਵਿਚ,
ਸਿਰ ਜਾਂਦੇ, ਸਿਦਕ ਜਾਂਦੇ, ਦਿਲ ਜਾਂਦੇ, ਜਿਗਰ ਜਾਂਦੇ।

ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਲੰਕਾਰ (ਤੱਜਾਦ)-

ਹਿਜਰ ਦੀ ਅੱਗ ਵੀ ਕੀ ਅੱਗ ਹੈ, ਨਾ ਧੂਆਂ ਨਾ ਲਾਟ ਹੀ,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੜਿਆ ਕਲੋਜਾ, ਬਰਫ ਵਾਂਗੂੰ ਠਰ ਗਿਆ।

ਮੁਹਾਵਰੇ-

ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ, ਆਏ ਨਾ ਉਮਰ ਸਾਰੀ,
ਵਾਅਦਾ ਹੈ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, 'ਸੁੱਕਣੇ ਹੀ ਪਾ ਗਏ ਨੇ'।

ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਤਏ-

ਕਈ ਥਾਈਂ ਜੀਤ ਨੇ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਗਜ਼ਲ ਇੰਜ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਹੀ ਇੱਕ ਕਤਾਅ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਇੱਕ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਵਿੱਚ ਰਦੀਫ਼ ਦੇ ਟਕਰਾਉ ਦਾ ਔਗੁਣ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਸ਼ਿਅਰ ਇੱਕ ਕਤਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਆਉ ਜੀਤ ਦੀ ਇਸ ਉਸਤਾਦੀ ਦੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ-

ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕੀ ਸੀ ਬੀਤੀ, ਪੁੱਛਣ 'ਚ ਕੀ ਪਿਆ ਸੀ।
ਠੱਕਰ ਸੀ ਮਾਰੀ ਜਿਸ ਨੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ।

ਇਹ ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਸੀ ਇਕ ਮਸਾਫ਼ਿਰ,
ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਤਾਂ, ਪੱਥਰ ਮੈਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਖ਼ਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਅਰ ਗਜ਼ਲ ਦਾ ਮਤਲਾ ਨਹੀਂ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕ੍ਰਿਸਮੇਂ ਕੋਈ ਜੀਤ ਵਰਗਾ ਉਸਤਾਦ ਸ਼ਾਇਰ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਰੱਜ ਕੇ,
ਅਜ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਸਚ-ਮੁਚ ਮੇਰੇ ਬਿਸਤਰ 'ਤੇ ਸੀ।

ਇਕ ਹੀ ਬਿਸਤਰ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸੌਂਅ ਸਕੇ ਨਾ ਰਾਤ ਭਰ,
ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਸੀ ਦਿਲ ਮੇਰੇ 'ਤੇ, ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਖ਼ਜਰ 'ਤੇ ਸੀ।

ਲੰਮੀਆਂ ਤੇ ਔਖੀਆਂ ਬਹਿਰਾਂ-

ਲੰਮੀ ਬਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ, ਬਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ਈ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਜੀਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੰਮੀ ਬਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਜ਼ਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਬਹਿਰਾਂ ਔਖੀਆਂ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਕੀ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਉਸ ਬਹਿਰ ਦੀ ਚਾਲ (ਰਵਾਨੀ) ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਬਹਿਰ ਮੁਤਕਾਰਿਬ ਮੁਸੱਮਨ ਮਕਬੂਜ਼ ਅਸਲਮ' ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਫ਼ਊਲ-ਫ਼ੇਲਨ' ਰੁਕਨਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੀਤ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਤੇ ਔਖੀਆਂ ਬਹਿਰਾਂ ਵੀ ਬੜੀ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ :

ਹੈ ਇੱਕੋ ਹਸਰਤ ਇਹ ਦਿਲ 'ਚ ਮੇਰੇ, ਵਫ਼ਾ ਕਰੀਂ ਤੂੰ ਦਗਾ ਨਾ ਦੇਵੀਂ।
ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਜਰ ਲਵਾਂਗਾ, ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਮੇਰਾ ਭੁਲਾ ਨਾ ਦੇਵੀਂ।

ਇਹ ਬਹਿਰ ਜਿਨੀਂ ਰਵਾਂ ਹੈ, ਨਿਭਾਉਣੀ ਓਨੀ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਤ ਨੇ ਖੂਬ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਸਿਰੜੀ ਸ਼ਾਇਰ- ਜੀਤ ਇੱਕ ਸਿਰੜੀ ਸ਼ਾਇਰ ਹੈ। ਉਹ ਜੋ ਕਰਨ ਤੇ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਨੌਂ ਤੇਰਾਂ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਿਅਰ ਮਤਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਲਗਨ ਦੀ ਸ਼ਾਅਦੀ ਭਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ-

ਜੀਤ ਇੱਕ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਉਰਦੂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਉਹ ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਨੀਅਰ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੇ ਦੋ ਕਲਾਮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਰਵਾਇਤੀ ਰੰਗ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਰਦੂ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਫਜ਼ ਵੀ ਸਾਡੀ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਰਾ ਮਾਣੋ ਮਜ਼ਾ :-

ਤਲੂਅ ਹੁੰਦੇ ਅਰਸ਼ੋਂ ਇਹ ਮਤਲੋ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ।

ਹੁਨਰ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮਿਸਰੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ।

ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਗੌਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ,

ਤਹਿਸੀਨ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਨ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਪਰੰਪਰਕ ਲਫਜ਼ ਅਜੇ ਭੁੱਲੇ ਨਹੀਂ-

ਮਨ ਕਾਲਾ, ਤਨ ਉਜਲਾ ਵੇਖ।

ਜ਼ਾਹਿਦ ਕੀ ਹੈ ਕਰਦਾ ਵੇਖ।

ਨਾਸਹ! ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਾਵੇਂ,

ਜਾ ਜਾ, ਅਪਣਾ ਰਸਤਾ ਵੇਖ।

ਪਰੰਪਰਕ ਸੋਚ ਵੀ-

ਐ ਮਨਾ! ਤੂੰ ਹਰ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪੀੜ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਰੱਖ,

ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਆਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਤੜਪਣਾ।

ਜੀਤ ਮੇਰਾ ਗੁਰਭਾਈ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਰਗਾ, ਪਰ ਹੈ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਪੀੜੀ ਦਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਭਣਗੀਆਂ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਗ਼ਜ਼ਲ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ-

ਸ਼ੱਮ੍ਹਾਂ ਜਲਦੀ ਏ, ਜਲਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਭੰਬਟੋ! ਨੇੜੇ ਨਾ ਜਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਸੇਕ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਯਾਰਾਨਾ ਤੋੜ ਗਈ,

ਅੱਜ ਸ਼ਬਨਮ ਨੂੰ ਰੁਵਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਸਹਿਕਦੇ ਸੱਯਾਦ ਨੂੰ, ਨੀ ਬੁਲਬੁਲੋ!

ਗੀਤ ਗਾ-ਗਾ ਕੇ ਚਿੜਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਮਰਦੇ ਪਏ ਪਾਪੀ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਪਾਪ ਦਾ,

ਓਸ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਕਰਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਬੇਵਫ਼ਾ ਦੇ ਜਲਵਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਸ਼ ਨੂੰ,

ਸੰਭਲੋ 'ਸੰਧੂ' ਬਚਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਦਿਲਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੀਤ ਵਰਗਾ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸਲੀਕੇ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਇਰ ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੀ ਕਹੇਗਾ-

ਨਾਜ਼ ਦਿਲਬਰ ਦੇ ਉਠਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਮੁਸਕਰਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਵਸਲ ਦੀ ਕਰਕੇ ਉਡੀਕ,

ਯਾਰ ਰੁੱਸੇ ਨੂੰ ਮਨਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਜ਼ਬਤ- ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-

ਜ਼ਬਤ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬਾਤ ਤੋਂ ਪਈ ਹਾਰ ਖਾਣੀ ਅੰਤ ਨੂੰ।

ਪੀੜ ਦਿਲ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਛੁਪਾਣੀ ਅੰਤ ਨੂੰ।

ਬੇਸ਼ਕ ਜਜ਼ਬਾਤ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੀ ਜਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜੀਤ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਦੇ ਸਾਥੇ ਹੇਠਾਂ

ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਜੀਤ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅੱਤ ਦਾ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਵੀ 'ਜ਼ਬਤ' ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਿਅਰ ਮੁਲਾਹਿਜ਼ਾ ਫ਼ੁਰਮਾਉ-

ਸੈਂਅ ਕੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਜਗਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਹੁਸਨ ਦੇ ਜਲਵੇਂ ਦਿਖਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਬਾਅਦ ਮੁੱਦਤ ਦੇ ਮਿਲੇ ਹੋ 'ਜੀਤ' ਜੀ,

ਅੱਜ ਨਾ ਮੁੱਖੜਾ ਛੁਪਾਓ ਰਾਤ ਭਰ।

ਪਹਿਲੇ ਮਿਸਰਿਆਂ ਤੋਂ ਆਭਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੀਤ ਅੱਜ ਖੁੱਲ੍ਹੇਗਾ, ਪਰ ਅੱਤ ਦੀ ਸ਼ਰਾਫ਼ਤ ਆੜੇ ਆ ਗਈ ਤੇ ਜਜ਼ਬੇ 'ਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਕਾਮਯਾਬੀ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ 'ਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਜੀਤ ਖ਼ੁਦ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-

ਭੁਲਦਾ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਇਆਂ, ਪਹਿਲਾ ਮਿਲਣ ਉਹ ਤੇਰਾ,

ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਰ ਮੈਂ, ਵੇਲਾ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਐਸੀ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-

ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਸਾਡਾ, ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮਿਲੇ ਜੀ ਸਾਨੂੰ,

ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੁਆਫ਼ਕ, ਦੀਦਾਰ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ।

ਇਵੇਂ ਹੀ-

‘ਮੈਂ ਤਕਾਲਾਂ ਨੂੰ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਜਗਾਇਆ ਇਕ ਚਿਰਾਗ਼,’

ਜਦੋਂ ਜੀਤ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਮਿਸਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਮਿਸਰੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਗੱਲ ਦੀ ਤਵੱਕੋਂ ਜਾਗੀ, ਪਰ ਜੀਤ ਨੇ ਇੰਨੇ 'ਚ ਹੀ ਸਾਰ ਲਿਆ ਕਿ-

‘ਅੱਥਰੀ ਚੱਲੀ ਹਵਾ, ਜੋ ਗੁੱਲ ਦੀਵਾ ਕਰ ਗਈ।’

ਮੇਰਾ ਜੀ ਕਰਦੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੀਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੇ ਮਿਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗਿਰਹ ਲਾਵਾਂ।

ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ- ਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਜੀਤ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਹੈ, ਸਾਦਕ ਆਸ਼ਿਕਾਂ ਦੀ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹਲਕਾਪਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਅਖ਼ੀਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦੀ ਹੈ ਤੇ ‘ਇਸ਼ਕ ਮਿਜ਼ਾਜ਼ੀ’ ਤੋਂ ‘ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ’ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ।

ਤੇਰੀ ਹੀ ਇਬਾਦਤ ਵਿਚ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਈ ਹੈ।

ਉਮਰ-ਭਰ ਦੀ ਮੇਰੀ ਤਾਂ, ਨੇਕ ਇਹ ਕਮਾਈ ਹੈ।

ਆਦਮੀ ਦੀ ਜੂਨ ਕੱਟਣੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ,

ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।

‘ਜੀਤ’ ਸੱਚੇ ਮਨ ਦੀ ਹੀ ਫ਼ਰਿਆਦ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਖ਼ੁਦਾ,

ਉਹ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਹਰ ਦੁਖੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ।

‘ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ’ ਬਹੁਤ ਖੂਬ!

ਮੌਲਾ ਦੀ ਨਿਵਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਝੱਲਿਆ,

ਸਜਣਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਵਣ ਲਈ, ਕਰਦਾ ਏ ਜੁਦਾ ਪਹਿਲਾਂ।

ਤੇਰਾ ਹੀ ਨੂਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਨਜ਼ਰ ਅਪਣੇ ਵਜੂਦ ਅੰਦਰ,

ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ ਹੈ, ਤਿਰੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਆ ਕੇ।

ਉਲਫ਼ਤ ਦਾ ਬੀਜ ਐਵੇਂ, ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਨਾ ਖਲਾਰੀਂ,

ਦਿਲਬਰ ਦੀ ‘ਜੀਤ’ ਪਹਿਲਾਂ, ਦਿਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਖੀਂ।

ਹਕੀਕਤ-ਬਿਆਨੀ-

ਸਭ ਨੂੰ ‘ਜੀਤ’ ਹਸਾ ਕੇ ਜਾਵੇ, ਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਰੋਵੇ,

ਹਰ ਅੱਥਰੂ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਰੱਬ ਨੇ, ਉਸਦਾ ਹੀ ਸਿਰਨਾਵਾਂ।

ਅਜੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਆਓ ਮਿਲੋ ਸਜਣੋਂ, ਉਡੀਕਾਂ ਮੈਂ,

ਮੇਰੇ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਘਰ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਘਰਾਂ ਵਰਗਾ।

ਜੀਤ ਦੀ ਹਕੀਕਤ-ਬਿਆਨੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਘਰੇਲੂ ਹਾਲਾਤ ਵੀ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਉਹ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ-

ਮੈਂ ਹਰਗਿਜ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਖੜਾ ਹੋਵੇ।
ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਹਦਾ, ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਤਾਂ ਅਦਾ ਹੋਵੇ।

ਮੇਰਾ ਇੱਕੋ ਭਰਾ ਹੀ ਉਮਰ-ਭਰ ਤਲਦਾ ਰਿਹਾ ਮੈਨੂੰ,
ਮਿਰੇ ਮੌਲਾ! ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾ ਭਰਾ ਹੋਵੇ।

ਨਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ, ਨਾ ਭਾਈ ਹੀ, ਨਾ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦੀ ਸੁਣੇ ਕੋਈ,
ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਦੁਰ-ਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇ।

ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਮੈਨੂੰ ਪੁਛ ਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, “ਕੋਈ ਸੇਵਾ?”
ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਦੁਆ ਨਿਕਲੇ, “ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਓ, ਭਲਾ ਹੋਵੇ।”

ਮੇਰੇ ਅਪਣੇ ਹੀ ਠੇਡੇ ਮਾਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ‘ਬੋਲੀਂ ਨਾ!’
ਤਸੀਹੇ ਹੋਣ ਨਾ ਐਸੇ, ਅਜੇਹੀ ਨਾ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇ।

ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਐਸੇ ਹੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਜੀਤ ਨੂੰ, ਤੇ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ
ਉਹ ਇਸੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਿੱਸਿਆ ਹੈ।

ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਹਰ ਮਰਹਲਾ ਗੂੰਗੇ ਦਾ ਗੁੜ ਹੈ -

ਯਾਦ ਆਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਮਾਨੇ ਭਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਲੁਤਫ਼ ਜੋ ਆਉਂਦੈ, ਜੁਬਾਨ ਤੋਂ ਉਹ ਬਿਆਂ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ।

ਅਟੱਲ ਸਚਾਈਆਂ- ਜੀਤ ਨੇ ਸਾਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ
ਵੇਖਿਆ-ਪਰਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੱਢੇ-ਮਿੱਠੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਬੜੀ ਹੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ
ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਚੌੜ (ਅਟੱਲ-ਸਚਾਈਆਂ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਜ਼ੀਨਤ
ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਆਉ ਮਜ਼ਾ ਮਾਣੀਏ ਤੇ ਜੀਤ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖੀਏ ਵੀ-

ਵੈਰੀ ਅਧਮੋਇਆ ਨਾ ਛੱਡੀ ‘ਜੀਤ’ ਕਦੇ,
ਸੱਪ ਮਧੋਲਕੇ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਨੁਈਂ ਰੱਖੀਦਾ।

ਗਲ ਨਾ ਪੈ, ਗਲ ਲਗ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹੋਲਾ ਹੋ,
ਗੁੱਸਾ ਐਨਾਂ ਚਿਰ ਦਿਲ ਵਿਚ ਨੁਈਂ ਰੱਖੀਦਾ।

ਐ ਮਾਲੀ! ਨਾ ਫੁੱਲ ਕਮਲ ਦਾ ਤੋੜਨ ਜਾ,
ਪੈਰ ਕਦੇ ਵੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਦਾ।

ਗੱਲ ਵਿੱਚੋਂ ਗੱਲ- ਜੀਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਸਟਰ ਹਨ ਤੇ ਕਲਮਕਾਰੀ ਦੇ ਉਸਤਾਦ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲ ‘ਚੋਂ’
ਗੱਲ ਕੱਢਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਿਅਰ ਮੁਲਾਹਿਜ਼ਾ ਫੁਰਮਾਈਏ-

ਵਹਿਸ਼ੀ ਨੇ, ਦਰਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕਾਤਲ ਨੇ ਜਾਂ ਕੀ ਨੇ?
ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਗੋਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦਰਬਾਨ ਰਹੇ ਹਾਂ।

‘ਨਗੋਰਾਂ’ ਤੋਂ ‘ਗੋਰ’ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ‘ਗੋਰ’ ‘ਤੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸ਼ਿਅਰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ-

ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਗੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ,
ਤਹਿਸੀਨ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਅਸੀਂ ਇਨਸਾਨ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਗੱਲ ‘ਚੋਂ’ ਗੱਲ ਕੱਢਣੀ।

ਕੁਝ ਕੁ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸ਼ਿਅਰ-

ਲੇਖ ਲੰਬਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੀ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਏ ਕਿ ਕਹਿ ਦਿਆਂ, ‘ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਜੀਤ ਜੀ ਦੀ
ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ਨਾ!’ ਪਰ ਨਹੀਂ ਜੀਤ ਜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਨਹਾਇਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ
ਸ਼ਿਅਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਚਾਹਾਂਗਾ। ਸੁਣੀਏ-

ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਆਖਰੀ ਰਸਮਾਂ ‘ਚ ਤਨ ਢਕਿਆ ਮੇਰਾ,
ਹੁਣ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ, ਉਂਤੇ ਪਈ ਚਾਦਰ ‘ਤੇ ਸੀ।

ਮਨਾਂ! ਕਿਉਂ ਤੰਗ-ਦਸਤੀ ਦੇ ਤੂੰ ਸੱਚੇ ਰੋਣ ਰੋਂਦਾ ਏਂ,
ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿੱਸਾ ਘੜ ਕੋਈ ਦਰਿਆ-ਦਿਲਾਂ ਵਰਗਾ।

ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਝੋੜੇ 'ਚ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ।
ਜਫਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪਛਤਾਏ, ਵਫਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪਛਤਾਏ।

ਜ਼ਿਕਰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੈ ਦੂਰ ਦੀ,
ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਹੀ ਜੇ ਹੋਸ਼, ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਿਆ!

ਕਿਤਾਬ ਕੰਪੋਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਪਰੂਫ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਹਰ ਵਿਧਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਰ ਗ਼ਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ, ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤੇ (ਬਿੰਦੀਆਂ) ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਖ਼ੈਰ ਇਹ ਗ਼ਲਤੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਦੀ ਹੈ ਨਾ!

ਉਂਜ- ਸੁੰਦਰ ਦਿੱਖ, ਚੰਗੀ ਛਪਾਈ, ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮੋਟਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਕਾਗਜ਼, 128 ਸਫੇ ਤੇ ਠੀਕ ਜਿਹੀ ਕੀਮਤ, ਉਸਤਾਦ ਗ਼ਜ਼ਲਗੋ ਦਾ ਕਲਾਮ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦੇ ਇੱਕ ਪਾਠਕ ਨੂੰ। 'ਹਾਟ ਡੌਗਜ਼' ਵਾਂਗ ਉੱਡ ਜਾਏਗੀ ਜੀਤ ਦੀ ਕਿਤਾਬ! ਪਾਠਕ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ।

-421, ਦਕੌਹਾ (ਜਲੰਧਰ)-14402 ਫੋਨ: 94636-13528

ਪ੍ਰੋ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਮੈਂ ਲਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਪੱਥਰ
ਇਹ ਹੋ ਸਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਯਾਰਾਨੇ ਹੀ ਪੈ ਜਾਵਣ।
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡੋਬ ਦੇਵਣ ਦੀ
ਜੇ ਤਾਕਤ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ
ਬੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜੇ ਓਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਇਹ
ਕੰਢੇ ਤੇ ਲੈ ਜਾਵਣ।

-●-

ਦੇ ਕਤਏ:

ਮੇਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਕਿਸੇ ਚਾਨਣ
ਦੀ ਹੁਣ ਮੁਹਤਾਜ ਨੂਈਂ ਉੱਕਾ,
ਤੁਸੀਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੇਰੇ ਰਾਹਾਂ
'ਚੋਂ ਸਭ ਦੀਵੇ ਬੁਝਾ ਦੇਵੋ।
ਮੈਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਸਲੇ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦੀ
ਲੋਅ ਬਾਲ ਆਇਆਂ ਹਾਂ
ਕੋਈ ਨੂਰਾ ਕਿਤੇ ਸੁੱਤਾ
ਜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਗਾ ਦੇਵੋ।

-●-

ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੁਫਤ ਇਨਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਪਾਉ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਂ ਆਪਣੀ ਇਨਟਰਨੈੱਟ-ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਰਸਾਲੇ ਜਾਂ ਖੁੱਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਲਈ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੀ. ਡੀ. ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਸੀ. ਡੀ. ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੇ ਖੋਲ੍ਹੋ-

www.punjabilibrary.com

ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਸੀ. ਡੀ. ਭੇਜਣ ਦਾ ਪਤਾ-

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, 421-ਦਕੌਹਾ (ਜਲੰਧਰ) -144023.

ਰੁਬਰੂ (ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ -08)(41)

**ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ “ਜਾਗੋ”
ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲੋਕ ਅਰਪਣ**

‘ਜਾਗੋ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ’ ਜੁਲਾਈ- ਸਤੰਬਰ 2008 ਅੰਕ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਲੋਕ-ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਨਰੇਰੀ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਈਸ਼ਵਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ ‘ਜਾਗੋ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ’ ਜੁਲਾਈ- ਸਤੰਬਰ 2008 ਅੰਕ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਲੋਕ-ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ। ਪਰਚਾ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਵੈ-ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਪਰਚੇ ਸਮਾਜ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ‘ਜਾਗੋ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ’ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਿਆਰ ਅਤੇ ਛਪਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਲਵਾ ਰਿਸਚਰ ਸੈਂਟਰ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਮਾਲਵਾ ਰਿਸਚਰ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ‘ਜਾਗੋ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ’ ਦੇ ਅਨਰੇਰੀ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਧੁਨਿਕ ਸੂਫੀ ਕਾਵਿ ਨੂੰ 30 ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਡਾ. ਈਸ਼ਵਰ ਦਾਸ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਡਾ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਲਵਾ ਰਿਸਚਰ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ, ਭਾਸ਼ਾਈ, ਸ਼ੋਧਗਤ, ਸਰਵੇਖਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਜਾਂ ਸਬੰਧੀ ਦੱਸਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਸੰਤ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਅਜੋਕੀਆ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਮਾਲਵਾ ਰਿਸਚਰ ਸੈਂਟਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਪ੍ਰ. ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ (ਮੋਬਾਈਲ: 98148-51500)

‘ਰੂਬਰੂ’ ਦੇ ਪਿਛਲੇਰੇ ਅੰਕਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲੇਖਕਾਂ-ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਇੱਕ ‘ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ’ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੇਵਲ ‘ਹਾਂ’ ਜਾਂ ‘ਨਾ’ ਵਿੱਚ ਵੀ। ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਰਾਏ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸੰਖੇਪ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਛਾਪੀ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਮ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਰ, ਲੇਖਕ, ਵਿਦਵਾਨ, ਆਲੋਚਕ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ-ਜੀਵੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਭੇਜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਰਾਏ ਹੀ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਨਿੱਬੜੇ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਨਾਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਜਾਵੇ। -ਅ. ਸੰਧੂ

ਇਸ ਵੇਲੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਵਿਸ਼ਾ- “ਤੁਸੀਂ ਲੈਅ-ਹੀਣ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ‘ਕਵਿਤਾ’ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕਿਉਂ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ?”

ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਬਜ਼ੁਗਰ ਵਿਦਵਾਨ-ਸ਼ਾਇਰ ਸ. ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮੌਜ ਅਤੇ ਸਰਵਪੱਖੀ ਲੇਖਕ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸੈਣੀ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ‘ਸੂਲ-ਸੁਰਾਹੀ’।

ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮੌਜ

ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ ਕਿ ਜਦ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ? ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਹੋ, ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਗੱਲ ਹੈ ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਦੀ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼, ਮਨਸੂਰ, ਸੁਕਰਾਤ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਦੋਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ (ਬਹੁ-ਸੰਮਤੀ ਨੇ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਦਰਦਨਾਕ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਈਸਾ ਦਾ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਕੀ, ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ‘ਤੇ ਸੰਮਤ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸੁਕਰਾਤ ਤੇ ਮਨਸੂਰ ਜਿਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੱਡੇ ਸੱਚ-ਪ੍ਰਸਤ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨ, ਕਿਸੇ ਅਸੂਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓਗੇ ਕੀ? ਫਿਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੌਜ, ਤੂੰ ਪੁਰਾਣਾ ਖੋਜੀ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨੀ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ

ਅਜ ਦੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਟੀਚਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਜ ਦੇ ਪਾਰਖੂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਆਲੋਚਕ। ਨੇਮ ਨਾਲ ਕਦਮ ਦਰ ਕਦਮ ਟੁਰਕੇ ਹੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨੇਮ ਨਾਲ ਰੁੱਤਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੇਮ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਜੇ ਬਿਨਾ ਨੇਮ ਤੋਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਹੋਣੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਅੱਗ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖਾਵੀਂ ਹੈ-ਪਾਣੀ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਖੂਹਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਦਾਤਾ ਹੈ। ਚੰਦ-ਸੂਰਜ, ਦਿਨ-ਰਾਤ, ਰੁੱਤਾਂ ਆਦਿ ਸਭ ਇਕ ਨੇਮ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਲਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹਨ। ਜੇ ਸਭ ਪਾਸੇ ਨੇਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ ਤੇ ਨੇਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਗੀਤ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇਮ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਕਿਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਵੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਆਪਣੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਜਿਊਂਦਾ ਰੱਖਣਾ ਹੈ-ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਜਿਊਂਦੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਯਕੀਨਨ ਸਾਨੂੰ ਕਵਿਤਾ-ਗੀਤ-ਗ਼ਜ਼ਲ ਇਕ ਨੇਮ ਤਹਿਤ ਲਿਖਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਨੇਮ ਤਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਸੁੰਦਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੁਆਦਲਾ ਵੀ-ਐਸਾ ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਨਿਸ਼ਠਾ ਵੀ।

ਸਾਹਮਣੇ: ਰਾਣਾ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਭਾਖੜਾ ਰੋਡ, ਨੰਗਲ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ (ਰੋਪੜ) ਫੋਨ: 01667-223952

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਭਰਦੇ

ਸੁਨਾਮ

ਪਿਆਰੇ ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ !

ਊਧਮ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ

ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਸਾਹਿਤਕ ਯਾਦ !!

08-10-08

✿ ਤਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੋਹ-ਭਿੱਜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਤੁਹਾਡਾ ਨਵ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਉਡੀਕਾਂ’ ਬੜੀ ਨੀਝ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇੱਕ ਤਸੱਲੀ ਭਰਿਆ ਸਕੂਨ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੋਈ ਤਾਂ ਹਨ ਜਾਗਦੇ ਕਾਫ਼ਿਲਿਆਂ ਦੇ ਚੇਤਨ ਲੋਕ, ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਰਮਣੀਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਨੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਬਾਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਧਵਤਾ ਭਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਫੈਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ, ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ-ਥੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਘਸਮੇਲੇ ਸੁਪਨੇ, ਲੇਖਕ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਕਲਮ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂ ਲੇਖਕ-ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣੀ ਬਣਾਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਲੇਖਕ ਖੁਦ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸਿਰਜੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਲੇਖਕ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਹਰ ਕੀਮਤ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹ ਜਗਿਆਸਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਹੈ।

✿ ‘ਉਡੀਕਾਂ’ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪਸਰੇ ਘੁੱਪ-ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਠੱਕਰਾਂ ਖਾਂਦੀ ਤੇ ਤਰਲੇ ਪਾਂਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਵਚੇਤਨ ਹੋਈ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਵੰਡਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸ਼ਾਤਰ ਸਿਆਸੀ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਬੇਖ਼ੋਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਖੀਏ ਵੀ ਉਧੇੜਦਾ ਹੈ। ਸਰਬਜੀਤ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮਧਾਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਉਸਾਰੂ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਸਰਬਜੀਤ ਨੇ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਬਹੁਰੰਗਾ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਹਾਸੇ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਹੰਝੂ ਹਨ, ਕਿਤੇ ਉਹ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਵਫ਼ਾ ਪਾਲਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਕੁਰਬਾਨ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਇੱਤਹਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਲਈ ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹੀ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਤਕਰਾਰ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਇੱਤਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਇਕਰਾਰ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਇਨਕਾਰ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਨਖਰਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਾਕਤ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪੂਰਨ ਸਮਰਪਨ ਦੀ ਸਿਖਰ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਗ਼ੈਰਤ ਦੀ ਗੜ੍ਹਕ।

✿ ਇਹ ਗਜ਼ਲਾਂ ਨਿਰੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਆਂਤਰਿਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਾਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਸੁਨੇਹੇ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਸੋਧਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੇ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸਵੱਸਥ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਾਨਵੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਬਜੀਤ ਹਿੱਕ ਠੱਕ ਕੇ ਠੀਕ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਕਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ੁਰਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਵੇਲੇ ਨਾ ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਕਲਮ ਕੰਬੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਮੱਥੇ ਦੀ ਸੋਚ।

✿ ਰੂਪਕ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਇਹ ਕਾਮਯਾਬ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਉਸਤਾਦੀ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀਆ-ਰਦੀਫ਼, ਸ਼ਬਦ-ਜੜਤ, ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਮੁਹਾਵਰੇ, ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਤਸਬੀਹਾਂ ਤੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿਗਾਰ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮਿਆਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਦੇ ਇਸ ਪਲੇਠੇ ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਅਤੇ ਰੂਹ ਦੀਆਂ ਹੁਸੀਨ ਵਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਘਾ ਸੁਵਾਗਤ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬਜੀਤ ਦੀ ਕਲਮ ਸਾਹਿਤ-ਜਗਤ ਦੇ ਉੱਚੇ ਅੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬੁਲੰਦ ਪਰਵਾਜ਼ਾਂ ਭਰਦੀ ਰਹੇ।

✿ ਮੋਹ ਤੇ ਅਪਨੱਤ ਭਰੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨਾਲ,

ਜੰਗੀਰ ਸਿੰਘ ਰਤਨ (ਜ. ਸਕੱਤਰ, ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸੁਨਾਮ)

ਸੰਤ ਨਗਰ, ਸੁਨਾਮ-148028 (ਸੰਗਰੂਰ) ਮੋਬ: 98550-62868

‘ਮੌਨ ਸੰਵਾਦ’ ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਾਰਕੰਡਾ ਦਾ ਪਲੇਠਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਛੰਦ-ਬੰਦ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ‘ਮੌਨ ਸੰਵਾਦ’ ਵਿਚ ਤੇਜਿੰਦਰ ਨੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਪਿਆਰ ਮੁਹਬਤ, ਵਿਛੋੜਾ, ਭਟਕਣ, ਤੜਪ ਆਦਿ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤੇਜਿੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇੱਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮੌਨ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ-

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ, ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ ?

ਜੋ ਯੋਧੇ ਸੁੱਟ ਗਏ ਸੀ ਰਣ ’ਚ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ ?

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਫੁਰਮਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ’ਤੇ ਲਟਕਾਇਆ ਗਿਆ।

ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਬਚਾਵਣ ਲਈ ਸਾਜਿਸ਼ ਨਾ ਰਚਾ ਦੇਵੇ।

ਨੌਹਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਭੇੜੀ ਖ਼ਜ਼ਰ ਨਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇ।

ਉਸਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਵਿਚ ਤਾਜ਼ਗੀ ਅਤੇ ਨਵਾਂਪਨ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਵਿਚ ਰਵਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਉਸਨੇ ਇਹੋ-ਜਿਹੀ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਵਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।

ਤੇਜਿੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਿਲ ਹੈ।

ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਤੇਜਿੰਦਰ ਦੇ ਮੌਨ ਸੰਵਾਦ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ਾਇਰ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ‘ਮੌਨ ਸੰਵਾਦ’ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ (ਮੋਬ: 98721-65589)

ਸਤਪਾਲ ਸਾਹਲੋਂ (ਸੰਪਾਦਕ ਅਦਬੀ ਮਹਿਕ) ਕਿਸੇ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਨ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਕਸਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਉਸ ਦੀ ਬਾਲ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਕ ‘ਫੁਲਬਾੜੀ’ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ’ਚ ਹੈ।

ਫੁਲਬਾੜੀ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੀਤ ਕਾਬਲੇ ਤਰੀਫ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਲ ਮਨਾਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਬਣਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਫੁਲਬਾੜੀ ਵਿਚਲਾ ਹਰੇਕ ਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਇਕ ਦੂਜੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਲ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਮਗਰੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰੋਚਿਕ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਹਲੋਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਗਿਆਨ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹੀ ਕਹਾਗਾ ਕੇ ਸਤਪਾਲ ਸਾਹਲੋਂ ਦਾ ਬਾਲ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਫੁਲਬਾੜੀ' ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਰ ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿਗਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਲੋਂ ਨੂੰ ਇਨੀ ਰੋਚਿਕ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਗਿਆਨ ਵਧਾਉ ਪੁਸਤਕ ਫੁਲਬਾੜੀ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਹਲੋਂ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਹਿਤ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ਼ਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ (ਸੰਬ: 98721-65589)

ਪੁਸਤਕ ਸਮੀਖਿਆ

ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ (ਗੀਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਸ਼ਾਇਰ - ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖੋਖਰ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ - ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ-ਬਰਨਾਲਾ

ਪੰਨੇ - 96, ਮੁੱਲ - 50 ਰੁਪਏ।

ਗੀਵਿਊਕਾਰ - ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੁਹੜਾ

ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ 'ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ' ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖੋਖਰ ਨੇ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਕਾਵਿ ਰੰਗ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦੇ ਥੀਮ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪੰਝਤਰ ਗੀਤ/ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਹਨ। ਡਾ. ਖੋਖਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਅਧਿਆਤਮਕ, ਸੰਜੋਗ-ਵਿਜੋਗ, ਦੁੱਖ-ਸੁਖ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੈ।

ਡਾ. ਖੋਖਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਠਿਨ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਬਲਕਿ ਉਸਨੇ ਆਮ ਫ਼ਹਿਮ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਡਾ. ਖੋਖਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯਥਾਰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਕੈਨ ਟੈਸਟ, ਜੰਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕੁੱਖ ਵਿਚਲੀ ਧੀ ਆਦਿ ਗੀਤ ਭਰੂਨ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਹਨ ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਹਨ।

ਡਾ. ਖੋਖਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਖਾਸੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਸਮਾਸ, ਤਸਵੀਹਾਂ, ਬਿੰਬ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਹਨ। ਡਾ. ਖੋਖਰ ਨੇ ਹੱਥਲੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਦੇ ਥੀਮ ਵਜੋਂ ਚੁਣਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦੋ-ਗਾਣਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ, ਜੋ ਉਸਨੇ ਰਾਂਝੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਵਾਰਤਲਾਪ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ਮਾਨੀ ਕਰਦੇ ਗੀਤ ਵੀ ਮਿਲਣਗੇ। ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਅੰਤ ਕਵੀ ਨੇ ਕਵੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਗੀਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖੋਖਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਮਜਮਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਭਣ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਬੇਸ਼ਕ ਵਿਸ਼ੇ ਸਧਾਰਨ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਡਾ. ਖੋਖਰ ਦੇ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ' ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

-ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੁਹੜਾ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ.- ਦੁਹੜੇ (ਜਲੰਧਰ)-144302, ਫੋਨ:98723-36944

ਪਿਆਰੇ ਮਹਿਰਮ ਜੀ, ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ !

ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਕਲਾਮ ਜੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦਾ ਛਾਪਿਆ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਬੜਾ ਆਨੰਦ ਆਇਆ। ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਖੀ ਹੀ ਹੈ ਅਜੇ ਪੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ 'ਰੂਬਰੂ' ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਕੇ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਜਸਵੰਤ ਬੇਗੋਵਾਲ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜਲੰਧਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਮਹਿੰਦਰ ਭੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀਦਾ ਸੀ। ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਤੁਲੀ ਹੋਰਾਂ ਹੀ ਬੇਗੋਵਾਲ ਗਿਆਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬੇਗੋਵਾਲ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ। ਜਨਾਬ ਸਰਦਾਰ ਪੰਛੀ ਦੀ ਗਜ਼ਲ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਜਸਪਾਲ ਮਾਨਖੇੜਾ, ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲੜਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬਿਜਲੀ। ਹਾਂ ਬਈ ਨਹਿੰਦਰ ਮਾਨਵ ਦਾ ਗੀਤ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰ ਬੰਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੋਠੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਗਾਇਆ ਵੀ - ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਕਹਿੰਦੀ "ਕੀ ਗੱਲ ਐ ਕਿਹਦੀ ਲਿਖਤ ਆ ਜਿਹਨੂੰ ਗਾ ਰਹੇ ਓ ?" ਫਿਰ ਰਾਮ ਲਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤਰਸੇਮ ਸਫ਼ਰੀ, ਸਰਵਣ ਰਾਹੀ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਪੰਜਾਬੀ, ਉਦਮ ਸਿੰਘ ਮੌਜੀ ...ਕਿਆ ਬਾਤ ਹੈ, ਦੀਦਾਰ ਗੜਦੀਵਾਲਾ ਦੀ ... ਫਿਰ ਲਖਵਿੰਦਰ ਜੌਹਲ, ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਚੰਦ, ਹਰਭਜਨ ਕੋਮਲ ...। ਜਨਾਬ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਵੀ ਬੜੇ ਯਾਦ ਆਏ। ਬੜੀ ਸਾਂਝ ਰਹੀ ਹੈ 73 ਤੋਂ 77 ਤੱਕ, ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲੰਧਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਰਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਲਾਮ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗਜ਼ਲ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹ ਗਜ਼ਲ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਉ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਆਈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ ਉੱਪਰ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਚਿੱਤਰ ਕਿਸ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ। ਪਰਚਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ। ਸਨੇਹ ਨਾਲ

- ਪ੍ਰੇਮ ਗੋਰਖੀ, 242, ਸਿਵਾਲਕ ਬਿਹਾਰ ਜ਼ੀਰਕਪੁਰ - ਮੁਹਾਲੀ।

ਪਿਆਰੇ ਮਹਿਰਮ ਜੀਓ,

ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਜੁਲਾਈ -ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ 'ਉਡੀਕਾਂ' ਪੁਸਤਕ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਨੰਦ ਮਾਣਾਂਗਾ। ਧੰਨਵਾਦ। ਅੱਕ ਸੁਹਣਾ ਤੇ ਮੈਟਰ ਭਾਵਪੂਰਤ ਹੈ। 'ਰੂਬਰੂ' ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਹੈ। ਗਜ਼ਲਾਂ, ਗੀਤ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਪਰ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ। ਸੰਧੂ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਉਸਤਾਦ ਸ਼ਾਇਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਹੈ। ਕੀ ਗੀਤ ਤੇ ਕੀ ਗਜ਼ਲਾਂ ਸਭ ਮਿਆਰੀ ਹਨ। ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਾਂ ? ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਛੰਦਬੱਧ ਕਵਿਤਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਖੁਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਜੋ ਬੇਬਫੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਮਿਤਰ ਬਿਸਮਿਲ ਫਰੀਦਕੋਟੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ 'ਚੀਚੀ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ 'ਚ ਰਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਏ।' ਉਮੀਦ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖੋਗੇ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਗੀਤ ਜਾਂ ਰੁਬਾਈਆਂ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਘੋਲੀ ਵੀ ਹਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਉਮਰ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਸਨੇਹ ਤੇ ਸ਼ੁੱਭ ਇੱਛਾਵਾਂ ਸਹਿਤ-

ਪ੍ਰਿੰ. ਨਵਰਾਹੀ ਘੁਗਿਆਣਵੀ

ਨਹਿਰ ਨਜ਼ਾਰਾ, ਨਵਾਂ ਹਰਿੰਦਰ ਨਗਰ -ਫਰੀਦਕੋਟ -151203.

ਪਿਆਰੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ ਤੇ ਸਭ ਮੈਂਬਰ, ਸਭ ਲਈ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ !

ਪਿਆਰੇ ਮਹਿਰਮ ਜੀ ਆਪਦਾ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੁਹਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਿ ਆਪਨੇ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਮੁਜਰਿਮ ਦਸੂਹੀ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ "ਦਸੂਹਾ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਮੈਂ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਹਾਂ। ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਾਉਣੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ 10-10 ਫੋਟੋ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਚਲੇ ਸ਼ੇਰ ! ਕਈ ਵਾਰ ਉਕਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਮਾਨਵ ਦਾ ਗੀਤ ਔਰ ਅਰਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀਆ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਖੂਬ ਹਨ। ਪੰਛੀ ਜੀ ਦੀ ਭਰੂਣ ਬਾਰੇ ਨਜ਼ਮ ਅੱਛੀ ਹੈ। ਪਰਚਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਧੰਨਵਾਦ।

ਆਪਦਾ --

ਡੀ. ਆਰ. ਧਵਨ ਫੋਨ. 98152 - 99419.

(ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਧਵਨ ਸਾਹਿਬ, ਦੀਪਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਾ ਲਾ ਸਕਣੀ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਕ ਹੀ ਅੰਕ ਵਿਚ 10-10 ਫੋਟੋਆਂ ਕਿਸ ਦੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ? ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ। ਗੱਪ ਮਾਰਨ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ 'ਤੇਰੇ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਅਰ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।' ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਮੈਂ ਬੋਰੀ ਨੂੰ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀ ਟਾਕੀ ਕਿਉਂ ਲਾਵਾਂਗਾ?" ਅਸੀਂ ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ-ਭਾਈ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਅਣਹੋਏ ਇਲਜ਼ਾਮ ਵੀ ਲਾਈ ਜਾਉ। ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਸਹਿਤ-

-ਜਸਵਿੰਦਰ 'ਮਹਿਰਮ'

ਪਿਆਰੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ !

ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਉਡੀਕਾਂ' ਵੀ। ਪੰਨਵਾਦ ! ਬਰਖਾ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਗਜ਼ਲ ਗੀਤ ਇਸ ਅੰਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਨ। 'ਨਜ਼ਮ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਕਵਿਤਾ' ਬਾਰੇ ਜਸਵੰਤ ਬੇਗੋਵਾਲ ਦਾ ਲੇਖ ਵਿਚਾਰ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਰਖਾ ਬਹਾਰ ਬਾਰੇ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਵੀ ਸਾਵਣ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਉਸਾਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਚਿਤਰਦਾ ਹੈ। ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਸਰਦਾਰ ਪੰਛੀ ਦੀ ਉਰਦੂ ਨਜ਼ਮ ਬੜੀ ਸਾਰਥਕ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਹਿਤੂ

- ਤੇਜਵੰਤ ਮਾਨ (ਭਾ.)

ਪਿਆਰੇ ਵੀਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ ਜੀ! ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੁਆਫੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਚਨਾ ਭੇਜਣ ਵਿੱਚ ਘੋਲ ਕਰ ਗਿਆ। ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਹੁਕਮ ਮਿਲਣ ਤੇ ਹੁਣ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੀਤ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹਿੰਦ-ਪਾਕ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ, ਆਸ ਹੈ ਪਸੰਦ ਆਵੇਗਾ।

ਰੂਬਰੂ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਚੇ ਵਿਚਲਾ ਮੈਟਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਮਦਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਚੋਣ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ 'ਰੂਬਰੂ' ਹਰ ਵਾਰੀ ਨਵੀਂ ਉਚਾਈ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਵਧਾਈ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ। ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਤੁਹਾਡਾ ਵੀਰ,

- ਜਸਪਾਲ ਜੀਰਵੀ, 10 ਸਾਹਮਣੇ ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨ - ਜਲੰਧਰ।

ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਤਰ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਨੇਹਾ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ ਜੀ! ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ !

ਪਰਚਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਟਰ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮੈਟਰ ਛਾਪ ਕੇ ਪੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣਾ। ਮੈਂ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਚੜ੍ਹਦੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਦਰਿਆ ਵਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਛੇਵਾਂ ਦਰਿਆ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ, ਅਫੀਮ, ਡੋਡੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨਾ ਕਰਨ। ਇਹਨਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੀਰੋਂ ਜਾਗੋ ਭਾਰਤ ਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬਣੋ।

-ਸੁਰੰਦਰ ਕੌਰ ਰੋਮੀ (ਫਿਲੌਰ) 99155-26454.

ਪਿਆਰੇ ਵੀਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਮਹਿਰਮ ਜੀ,

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਭਾਗ ਲਾਉਂਦਾ, ਅੰਬਰ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਉਂਦਾ, ਸੂਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਰਤਾਰੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਜਗਾਉਂਦਾ, ਰੂਹ ਤੇ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਪਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਬਰਖਾ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸਲੋਟੀ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਉਤਾਰਦਾ 'ਰੂਬਰੂ' ਤੇ ਇੱਕ ਪਿਆਰੀ ਪੁਸਤਕ 'ਉਡੀਕਾਂ' ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ।

ਉਦਾਸ ਹੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲਟਬੋਰੀ ਮਹਿਕ ਨੇ ਖਿੜੀਆਂ ਬਹਾਰਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਭਰਕੇ ਅੰਬਰੀਂ ਉਡਾਣਾਂ ਭਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਗਿੱਠਾਂ ਉੱਚਾ ਤੁਰਨ ਲਈ ਨਿਵੇਕਲੇ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਰੂਬਰੂ (ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ -08) (48)

ਰੂਬਰੂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸੱਜਰੇ ਗਿਆਨ ਬੋਧ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉੱਥੇ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸੁਚੇਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ “ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼” ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਤੁਰਨ ਲਈ “ਸਾਹਿਤਕ ਹੁਲਾਰਾ” ਦਿੰਦੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਵੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਿਕ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਇਤਹਾਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਗ ਹੀ ਤਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਬਰਖਾ ਬਹਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦੂਰ ਦਿਸ਼ਾਂਦਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਬੋਧ ਭਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ ਗਏ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਉਚੇਰੇ ਬਰਖਾ ਬਹਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਉਂ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅੰਬਰੀ ਬਰਸਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜ ਰਹੇ ਹੋਈਏ। ਕੋਈ ਵੀ ਤਨ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਨਿਚੋੜੀਏ ਤਾਂ ਇਉਂ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਨੁੱਚੜਦੀਆਂ ਗਿਆਨ ਧਾਰਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਸੰਤੋਸ਼ ਹੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹੋਣ।

ਸੰਧੂ ਦੀ ਯਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਵਰਗੀ ਬੀਬੀ ਕਲਮ ਦਾ ਰਿਣ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਫਾਫ-ਧਾਰਾਂ ਰਿਣ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀਆਂ ਹੋ ਹੋ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ।

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਰੋਵਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਣਮੋਲ ਹੀਰੋ, ਮੋਤੀ ਅਤੇ ਰਤਨ ਭਾਲਦੇ ਹੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਮਹਿਰਮ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕਾਂ। ਸੱਚੀ ਇਬਾਦਤ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਕਿ ਵੇਲੇ ਦੇ ਧੰਨ ਹੁੰਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਇਆ “ਰੂਬਰੂ” ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅੰਬਰੀ ਉਡਾਣਾਂ ਭਰਦਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੁਲੱਖਣੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਰੁੱਤ-ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਪਾਲਦਾ ਰਹੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਦੇ ਅਮੀਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਬਤੀ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾ ਪਾਲਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਆਪਦਾ ਹੀ -

ਹਰਭਜਨ ਨੀਰ, ਆਫੀਸਰ ਕਲੋਨੀ -164-65, ਸੰਗਰੂਰ।

ਪਿਆਰੇ ਸ੍ਰ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜੀ,

ਰੂਬਰੂ ਐਕ-7 ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ ਦਾ ਗਜ਼ਲ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਉਡੀਕਾਂ’ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਤੁਹਾਡੀ ਸਰਪਰਸਤੀ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ, ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਮਹਿਕੇ, ਰਸਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿਰਜਨਾਤਮਿਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਉੱਚਤਮ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ‘ਰੂਬਰੂ’ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ‘ਸਾਵਣ ਗੀਤ ਗੁਲਜ਼ਾਰ’ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਲਾਜਵਾਬ ਹੈ। ‘ਰੰਗੀਲੇ ਸਾਵਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਸਿਰਜਨ’ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਐਕ ਸਾਂਭਣਯੋਗ ਹੈ। ‘ਉਡੀਕਾਂ’ ਦਾ ਗਜ਼ਲਗੋ ਸ਼ਾਇਰ ‘ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ’ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਵਧੀਆ ਗਜ਼ਲਗੋ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਗਾਂਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਉਸਤਾਦ, ਰਹਿਬਰ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਤਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਆਦਰ ਸਾਹਿਤ, ਹਿਤੂ,

ਅਮਰ ਕੋਮਲ ਆਰ 1-ਬੀ, ਮਜੀਠਾ ਐਨਕਲੇਵ, 24 ਨੰ. ਰੇਲਵੇ ਫਾਟਕ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਰੂਬਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਪੜ੍ਹਿਆ। ਸਾਰੀ ਸਮਗਰੀ ਬਾ-ਕਮਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਬੇ-ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਪੂਰਜੇ ਢਿੱਲੇ ਜਾਪੇ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੈ। (ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਇਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਪਰਪੱਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ-ਸੰਪਾਦਕ) ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਰੂਬਰੂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ‘ਤੇ ਹੋ ਤੇ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਤਰੱਕੀਆਂ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਰੰਗ ਲਿਆਏਗੀ।

ਸੁਝਾਅ: ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗਜ਼ਲਾਂ ‘ਤੇ ਤਬਸਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਿਹਤਰ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹ ਨੁਮਾਈ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਗਜ਼ਲ ਵਿੱਚ ਨਿਖਾਰ ਆਵੇਗਾ।

ਜਗਸੀਰ ਵਿਯੋਗੀ, ਮੰਡੀ ਕਲਾਂ (ਬਠਿੰਡਾ)

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ. ਜਸਵਿੰਦਰ ‘ਮਹਿਰਮ’ ਜੀ, ਫਤਿਹ !

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪਸਿੰਧ ਕਵੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਫੱਤੂਚੱਕ), ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਗਏ। ‘ਹੁੰਦਲ’ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਬੰਧ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਹੁੰਦਲ ਸਾਹਿਬ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ‘ਚ ਖੁੱਲ ਕੇ ਹੱਥ ਅਜਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬੁੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀਆਂ ਕਿੱਠੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਰਸਾਲੇ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਮਹੀਨੇ ਲੈ ਆਉਂਦਾ। ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਆਉਂਦਾ, ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ।

ਏਸੇ ਫੋਲਾ-ਫੁਲਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਹੱਥ 'ਰੂਬਰੂ' ਦਾ ਅਪ੍ਰੈਲ-ਜੂਨ 2008 ਅੰਕ (6) ਲੱਗਾ। ਸੁੰਦਰ ਦਿੱਖ, ਛਪਾਈ, ਰਚਨਾਵਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਸੰਪਾਦਕੀ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਕਿੰਨੇ ਸੁਹਣੇ ਨੁਕਤੇ ਕੱਢ -2 ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ 'ਚ ਤੁਹਾਡੀ ਚੋਣ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਕਵੀ ਵੈਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰੰਝ ਹਨ। ਗ਼ਜ਼ਲ 'ਚ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸੁਲੱਖਣ ਸਰਹੱਦੀ, ਸਰਬਜੀਤ ਦਰਦੀ, ਸਿਮਰਨਜੋਤ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਾਜਨ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੰਧਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਕੰਵਲ।

ਵੱਡੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕੁਝ ਹਲਕੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ. ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ, ਮਹਿੰਦਰ ਮਾਨ ਨੀਕ-ਠਾਕ ਹਨ। ਪਰ ਪ੍ਰੀਤ ਨੀਤਪੁਰੀ ਦੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ 'ਹਵੇਲੀ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਹਾਸਾ' ਤਾਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਏਨੀ ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ ਤਿੱਖੀ ਚੋਭ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨੂੰ ਹੀ ਵਧੀਆ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਦਾਸ ਹੋਵਾਂ' - ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਕੰਵਲ, 'ਪੱਤਝੜ' - ਜਸਵਿੰਦਰ ਦੁਹੜਾ ਦੇ ਗੀਵਿਊ ਵਧੀਆ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਹਨ। ਸ. ਅਸਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਹਨ।

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 'ਮਹਿਰਮ' ਜੀ ਪਰਚਾ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਏਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਹੋਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਮਾਲ ਕੀਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਪਰਚਾ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੋ। ਮਗਰੋਂ ਚੰਦਾ ਵੀ ਆਇਆ ਲਵੋ। ਧੰਨਵਾਦ ਤੁਹਾਡਾ, ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਰਸਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ - ਆਪ ਜੀ ਦਾ

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਡਾਲਾ, ਵਾਲੀਆ ਹਸਪਤਾਲ, ਅੱਡਾ ਨਡਾਲਾ (ਕਪੂਰਥਲਾ)

-●-

(ਅਸੀਂ ਗ਼ਜ਼ਲ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਲਮ 'ਤੁਸੀ ਪੁੱਛੋ, ਅਸੀਂ ਦੱਸਾਂਗੇ' ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ 'ਕਵਿਤਾ' ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜੋ 'ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ' ਨੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਤੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣਾ ਸਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਹਾਲ ਨਿਭਾਵਾਂਗੇ।

-ਸੰਪਾਦਕ)

FRIEND'S DJ
 Harwinder Singh
 M. 94642-36818
 94633-63406
Gidha Bhangra Group
 Contact For:
 Marriages, Parties & Other Function

ਵੱਡੇ ਭਾਅ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿਸਾ ਉਸ ਦੌਰ ਦਾ।
 ਸਿੱਧਾ ਰੂਟ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।
 'ਮਾਲਵਾ' ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਬੱਸ ਜਾਣੀ ਭਰ ਕੇ।
 ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਵਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ ਖੜ੍ਹ ਕੇ।
 ਲੱਗਦਾ 'ਲਾਹੌਰ' ਵਾਲਾ ਹੋਕਾ ਬੜੀ ਟੈਰ੍ਹ ਦਾ।
 ਸਿੱਧਾ ਰੂਟ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।
 ਮੈਂ ਤੇ ਹਮੀਦ ਦੋਵੇਂ ਲੌਰ੍ਹ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ।
 ਸੋਮਵਾਰ ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ 'ਕੱਠੇ' ਈ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੀ।
 ਮੁੜ ਆਉਣਾ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਘਰੇ ਤਾਂ ਸੀ ਸੌਰ ਦਾ।
 ਸਿੱਧਾ ਰੂਟ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।
 ਰਾਹ 'ਚ ਕਸੂਰ ਜਾ ਕੇ ਬੱਸ ਥੋੜ੍ਹ ਰੁਕਦੀ ਸੀ।
 ਚਾਹ-ਠੰਢਾ ਪੀਣ ਲਈ ਥਾਂ ਬੜੀ ਢੁੱਕਦੀ ਸੀ।
 ਗੱਲ ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗੀ, ਸੇਬ ਜਿਉਂ ਕਿਨੌਰ ਦਾ।
 ਸਿੱਧਾ ਰੂਟ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।
 ਹੁਸੈਨੀ ਵਾਲੇ ਡਿੱਗੇ-ਢੱਠੇ ਪੁਲ ਅਜੇ ਖੜੇ ਨੇ।
 ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਜੇ ਬੜੇ ਨੇ।
 ਟੋਟਾ-ਟੋਟਾ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਦੀ ਡੋਰ ਦਾ।
 ਸਿੱਧਾ ਰੂਟ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।
 ਭਾਅ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ।
 ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਨਈਂ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਾਂ।
 ਰੋਣ ਲੱਗੇ ਦਿਲ ਮੇਰਾ, ਹੋਏ ਡੌਰ-ਭੌਰ ਦਾ।
 ਸਿੱਧਾ ਰੂਟ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।
 'ਜਸਪਾਲ ਜ਼ੀਰਵੀ' ਉਹ ਦਿਨ ਭਾਵੇਂ ਆਉਣੇ ਨਹੀਂ।
 ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਬੇਰ ਅਸਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਗੁਵਾਉਣੇ ਨਹੀਂ।
 ਵੀਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕੱਧ ਹੁਣ ਮਸਲਾ ਏ ਗੌਰ ਦਾ।
 ਸਿੱਧਾ ਰੂਟ ਚੱਲਦਾ ਸੀ, ਜ਼ੀਰੇ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦਾ।

ਫੋਨ 94632-83939

ਉਸਤਾਦ ਜਨਾਬ ਦੀਪਕ ਜੈਤੋਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਿਰਕਦੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਨਾ ਸੀ।
ਮੇਰੇ ਮੈਖਾਨੇ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਨਾ ਸੀ।
ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਹੈ 'ਦੀਪਕ' ਯਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਡੀਕ,
ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਾਨਣੀ ਖਿਲਰੀ ਪਈ ਸੀ, ਮੈਂ ਨਾ ਸੀ।

ਰੁਬਰੂ (ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ -08) (52)